

Nr 1 1973
Årgång 25
3:00

vi människor

I detta nummer:

INTERNATIONELLA
KVINNODAGEN
8 MARS

Kollontay: Tal till 8
mars 1920

Clara Zetkin
— ett porträtt

Barntillsynen i Sve-
rige — ljusblå prog-
noser och kalla
fakta

Sorthem och/eller
samhem: hur ska
vi bo?

Familjestöds-
betänkandet
presenteras

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft delta i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

Efter Tjejsnack — Kärleksföreställningen

Teatergruppen som gjort "Tjejsnack", "Bellman, Blomman, Baby och Bruden" och "Ge mej adressen" kommer i mars med en ny pjäs med den dubbeltydiga titeln "Kärleksföreställningen", som skildrar kärlekens villkor i Sverige. Den handlar om de olika förväntningar män och kvinnor har på kärlek och sex. Den handlar om ett samhälle där sexualiteten är

helt frigjord från resten av livet och där den finns till salu: utvinning, porr, prostitution. Suzanne Osten och Margareta Garpe har skrivit manus. Pjäsen ska spelas i Stockholm och Stockholms län under våren i Stadsteaterns regi. Vill du veta mer om den, få den till din bostadsort eller hjälpa till att sprida information om den, kontakta Inger Jarmerus på Klara-teatern, tel. 08/14 11 20 vard. kl 10—12.

GLÖM INTE PRENUMERERA FÖR 1973

Det finns ett inbetalningskort med tidningen — använd det!

Du som vill ansluta dig till vårt förbund — gör det genom att inbetala medlemsavgiften på samma inbetalningskort. Den är 15 kr per år. När den inkommit sänder vi dej årskortet.

För medlemmar som bor på orter där SKV inte har någon avdelning går det utmärkt att skicka in medlemsavgiften direkt till förbundet. Just nu genomför vi en ekonomisk kampanj för förbundskassan. På grund av vår svaga ekonomi är förbundssekretariatet ytterst dåligt "bemannat". Vi behöver förstärkning där för att kunna utveckla vår verksamhet — som det nu är hankar vi oss bara fram.

Du som vill och kan hjälpa oss med ett bidrag — gör det. För en sådan gåva finns det också plats på inbetalningskortet.

Tack på förhand!

Förbundsexpeditionen

vi människor

Nummer 1 1973 — 25:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
EVA PALMAER
LOUISE WALDÉN
KATJA WALDÉN
HJÖRDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Mänkor utkommer med sex nummer om året

Prenumerationspris pr år 15 kr

Postgiro 5 13 23 — 4

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1973

Innehåll

Ledare	3
Internationella Kvinnodagen. Alexandra Kollontay	4
Clara Zetkin. Eva Palmaer	8
Erkänn PRR. Carsten Palmaer ..	12
Sorthem och samhem. Ingrid Sjöstrand	14
Barntillsynen i Sverige. Gunilla Granath	20
Betänkandet om Familjestöd ..	24
Glimtar från Kina. Karin Lentz ..	26
Dikter Astrid Pettersson	27
Matrecept	28
Valborg Svensson 70 år	30
Vietnaminsamlingen	31

Finansministern och 8 mars

Gunnar Sträng, grötmyndigare än någonsin, lade ut texten om den nya budgeten både i TV och radio och märkliga ting fick svenska folket höra.

Vi fick veta att han räknar med 5 procent prisstegring under 1973 och att så är det i alla länder! — Ack, Gunnar Sträng, det finns en socialistisk värld, där man klarar sig utan prishöjningar. I Sovjet har man t ex i årtionden haft stabila priser undantagandes vodkan och konjaken. Har finansministern inte studerat prisfrågan vid sina Sovjetbesök?

Vi fick också veta att vi har den högsta arbetslösheten på länge — ja det visste vi förstås förut — men att vi hade fler arbetstillfällen än tidigare. Denna märkliga situation berodde på flera omständigheter. Låt oss ta ett par i betraktande.

Det är så många gifta kvinnor som nu söker arbete! — Det lät obehagligt likt det gamla trettiotalsgnölet om kvinnorna som trängde ut männen från arbetsplatserna. — Är det förresten kvinnorna som gör att byggnadsjobbarna går arbetslösa?

Så var det ungdomen som inte sökte sig till gymnasierna utan istället gav sig ut att söka arbete. Vilket finansministern — så kallar sig ideligen denne ordekvilibrist medan Palme t ex nöjer sig med ett enkelt jag — tycktes anse vara ett sundhetstecken i och för sig. Där föll man i tankar. Det är bara jämfört med de sista årens stegring av studerande, föranledd av att flera arbetare och glesbygdsbarn fått möjlighet att studera, som det skett en tillbakagång av antalet elever på de teoretiska gymnasielinjerna respektive universiteten. Men vilka ungdomar är det som försvinner? Någon undersökning av förhållandena finns inte enligt uppgift men en så kallad högt uppsatt person svarade mig framt på en förfrågan "det är klart att det är socialgrupp tre som svarar för minskningen". Han har säkert alldeles rätt, men det är i n t e något att glädjas åt. Skall vi ha tillbaks bildningsmonopolet? Och hur blir det med flickornas andel av de högre studierna? Fritt fram för undersökningar och forskning.

För övrigt kan antecknas att en utredning utförd på psykologiska institutet vid Göteborgs universitet fastslår det välbekanta faktum att det är tunt med kvinnor på högre statliga poster — endast 7,5 procent i lönegraderna över 28:e är kvinnor. — En försvinnande del av AMS beredskapsarbeten är avsedda för kvinnor. Varför? En rad så kallade kvinnoyrken ropar efter arbetskraft. Vårdyrkena t ex lämpar sig dessutom ofta för deltidsarbete, vilket i dagens läge med brist på daghem och service är enda möjligheten för många kvinnor att yrkesarbeta.

*

Internationella kvinnodagen den 8 mars som nu firas för 63:e gången är alltså högt aktuell. När den beslöts på II Internationalens kvinnokonferens i Köpenhamn 1919 var det rösträtten det gällde i första hand, även om klarsynta personer som initiativtagerskan Clara Zetkin förstod att jämlikheten endast kunde uppnås i det socialistiska framtidslandet. Nu vet vi alltför väl att rösträtten endast var en etapp, en delseger men inte mer. Framåt alltså för den slutgiltiga segern då män och kvinnor gemensamt skall skapa en harmonisk och lycklig värld, en fredens och framåtskridandets värld.

E. P.

Följande skrev Kollontay till Kvinnodagen 1920. Hon rekapitulerar Kvinnodagens korta och ärorika historia — bl a var det de ryska kvinnornas demonstration 8 mars 1917 som inledde den ryska revolutionen — och manar kvinnorna till fortsatt kamp för socialismen. Översättningen är gjord från en engelsk pamflett utgiven av North London Socialist Women.

Alexandra Kollontay:

INTERNATIONELLA KVINNODAGEN

Kvinnodagen eller Arbetarkvinnornas dag är den internationella solidaritetens dag, en dag för att besinna de organiserade proletärkvinnornas styrka. Men det är inte bara en dag för kvinnor. 8 mars är en historisk och minnesvärd dag för arbetare och bönder, för alla ryska arbetare och för all världens arbetare. På denna dag bröt den stora februarirevolutionen ut år 1917. Det var Petersburgs arbetarkvinnor som började revolutionen. De beslöt att höja upprorets fana mot tsaren och hans hantlangare. Därför är Kvinnodagen en dubbel bemärkelsedag för oss.

Hur och varför organiserades Kvinnodagen?

Det är inte mer än tio år sedan man häftigt diskuterade frågan om kvinnans jämlikhet och om kvinnan kunde delta i landets styre vid mannens sida. Arbetarklassen i hela den kapitalistiska världen kämpade för arbetarkvinnornas rättigheter. Bourgeoisin ville inte acceptera dessa rättigheter. Det låg inte i bourgeoisins intresse att stärka arbetarklassens röst i parlamentet och i varje land stoppade man de lagar som skulle ge arbetarkvinnorna rösträtt. Särskilt so-

cialisterna i Nord-Amerika kämpade envist för kvinnlig rösträtt. De socialistiska kvinnorna i USA organiserade 28 februari 1907 en väldig demonstration och möten över hela landet för att kräva politiska rättigheter för arbetarkvinnor.^{*)} Det var den första Kvinnodagen. Initiativet till att organisera en kvinnodag togs alltså av Amerikas arbetande kvinnor. På den andra Internationella socialistiska kvinnokonferensen föreslog Clara Zetkin att man skulle organisera en Internationell Arbetarkvinnans Dag. Konferensen beslöt att man varje år i varje land på samma dag skulle fira en kvinnodag under parollen "Rösträtt för kvinnor skall ena vår styrka i kampen för socialism". Under denna tid var frågan om att göra parlamentet mer demokratiskt, dvs att vidga rösträtten och att ge kvinnorna rösträtt, av vitalt intresse. Även före första världskriget hade arbetarna rösträtt i alla borgerliga länder utom Ryssland.

^{*)} Engelskans "Working women" är ibland översatt med arbetarkvinnor, ibland med arbetande kvinnor, beroende på sammanhanget.

Bara kvinnorna och de sinnessjuka saknade denna rättighet. Samtidigt krävde kapitalismens hårda verklighet att kvinnorna tog del i landets ekonomi. Varje år ökade antalet kvinnor som måste arbeta i fabriker och verkstäder, som tjänare och i serviceyrken. Kvinnorna arbetade vid mannens sida och landets välstånd skapades av deras händer. Men kvinnorna förblev utan rösträtt. Men åren före krigsutbrottet tvingade de höjda matpriserna också de mest fridsamma husmödrar att intressera sig för politik och att högljutt protestera mot den borgerliga utplundringsekonomin. "Husmodersuppror" blev allt vanligare och flammade upp i Österrike, England, Frankrike och Tyskland. Arbetarkvinnorna förstod att det inte räckte med att riva ner marknadsstånden eller att hota den ensamme köpmannen. De förstod att sådana aktioner inte bringade ner levnadskostnaderna. Man måste **ändra regeringens politik** och för att åstadkomma detta måste arbetarklassen se till att rösträtten vidgades. Man beslöt att fira en Kvinnodag i varje land som en del av kampen för kvinnlig rösträtt. Denna dag var en dag av internationell solidari-

tet i kampen för gemensamma mål och en dag för att överblicka de arbetande kvinnornas organiserade styrka under socialismens fana.

Den första internationella kvinnodagen

Beslutet på den internationella kvinnokonferensen blev inte ett löfte på papperet. Man beslöt att hålla den första internationella kvinnodagen den 19 mars 1911. Detta datum valdes inte av en slump. Den 19 mars under 1848 års revolution insåg den preussiske kungen för första gången det väpnade folkets styrka och gav efter för hotet om en proletär resning. Bland de många löften han gav och inte höll var rätten för kvinnorna att rösta. Både i Tyskland och Österrike förberedde man Kvinnodagen 1911. Man offentliggjorde muntligt och i pressen planerna för en demonstration. Veckan före Kvinnodagen utgavs två tidningar: "Rösträtt för kvinnor" i Tyskland och "Kvinnodagen" i Österrike.

De olika artiklarna, tillägnade Kvinnodagen — "Kvinnorna och parlamentet", "Arbetarkvinnorna och de kommunala angelägenheterna", "Vad har en husmor med politik att göra" — analyserade grundligt frågan om kvinnans jämställdhet i samhället. Alla artiklarna tryckte på samma punkt: att det var absolut nödvändigt att göra parlamentet mer demokratiskt genom att utvidga rösträtten till att gälla även kvinnorna. Den första internationella kvinnodagen ägde rum 1911. Framgången överträffade alla förväntningar. Tyskland och Österrike var ett sjudande hav av kvinnor på Arbetarkvinnans dag. Det hölls möten överallt — i de små städerna och t o m i byarna. Lokalerna var så fullpackade att arbetarna måste lämna sina platser till kvinnorna. Detta var det första beviset på arbetarkvinnornas stridbarhet. Männen stannade för omväxlings skull hemma hos barnen, och deras fruar, de instängda husmödrarna, gick till möten. I Österrike blev det en konfron-

tation med polisen. Under den största demonstrationen, med över 30 000 deltagare, beslöt polisen att beslagta demonstranternas plakat. De kvinnliga arbetarna gjorde motstånd. I tumultet som följde undveks blodutgjutelse endast genom ingripande av socialistiska parlamentsledamöter. 1913 flyttades Internationella kvinnodagen till 8 mars. Detta datum har sedan dess varit de arbetande kvinnornas kampdag.

Är det nödvändigt med en kvinnodag?

Kvinnodagen i Europa och Amerika uppnådde förbluffande resultat. Det är visserligen sant att inte ett enda borgerligt parlament tillmötesgick arbetarna eller svarade på kvinnornas krav. För vid den tiden hotades bourgeoisin inte av en socialistisk revolution. Men kvinnodagen lyckades med någonting. Framför allt visade det sig vara en utomordentlig metod för att agitera bland våra mindre politiskt medvetna systrar. De kunde inte låta bli att märka alla möten, demonstrationer, affischer, pamfletter och tidningar som ägnades Kvinnodagen. Även den politiskt omedvetna kvinnan tänkte för sig själv: "Detta är vår dag, arbetarkvinnornas festdag" och hon skyndade sig till mötena och demonstrationerna. Efter varje Kvinnodag anslöt sig allt fler kvinnor till de socialistiska partierna och fackföreningarna växte. Organisationen förbättrades och den politiska medvetenheten växte.

Kvinnodagen tjänade också ett annat syfte: den stärkte den internationella arbetarsolidariteten. De olika länderna utbytte vanligen talare vid detta tillfälle: tyska kamrater för till England, engelska till Holland osv. Det internationella samarbetet mellan arbetarkvinnorna växte sig stark och det i sin tur innebar att hela proletariatets styrka växte. Dessa resultat visar att de som säger att det inte är värt att fira en separat kampdag för kvinnor har fel. Erfarenheten pekar på motsatsen. Arbetarkvinnans Dag medverkar

till att öka medvetenheten och organisationen bland de proletära kvinnorna. Och det betyder att den är nödvändig för dem som kämpar för en bättre framtid för arbetarklassen.

Kvinnodagen i Ryssland

De ryska arbetarkvinnorna deltog i Arbetarkvinnornas Dag första gången år 1913. Det var reaktionens tid, när tsarismen höll arbetarna och bönderna i ett skruvstäd. Det fanns ingen möjlighet att fira Kvinnodagen med en öppen demonstration. Men de organiserade kvinnorna lyckades markera sin internationella dag. De båda legala arbetartidningarna, bolsjevikernas Pravda och mensjevikernas Looch, hade artiklar om den Internationella kvinnodagen, porträtt av några av förgrundspersonerna i kvinnokampen och hälsningar från utländska kamrater som Bebel och Zetkin. Under dessa mörka år var möten förbjudna. Men i Petrograd ordnade kvinnorna i partiet ett "Morgonmöte om kvinnofrågan". Inträdet var 5 kopek. Det var ett illegalt möte men salen var absolut packad. Medlemmar i Partiet talade. Men detta livliga "stängda" möte hade knappt slutat förrän polisen, oroad av dess förehanden, bröt sig in och arresterade många av talarna. För världens arbetare var det en viktig händelse att Rysslands kvinnor, som levde under de tsaristiska förtrycket, kunde delta i och på något sätt manifesteras med aktioner den Internationella Kvinnodagen. Detta var ett välkommet tecken på att Ryssland höll på att vakna upp och att tsarens fängelser och galgar var maktlösa mot arbetarnas kampglädje och protester.

1914 organiserades kvinnodagen i Ryssland bättre. Bägge arbetartidningarna deltog i firandet. Kamrater lade ner mycket arbete på att förbereda Rysslands Kvinnodag. På grund av polisningripande lyckades man inte organisera en demonstration. De som planerat Kvinnodagen kastades i tsarens fängelser och många deporterades sedan norrut. För parollen "kamp

för arbetarkvinnans rösträtt” hade naturligtvis i Ryssland blivit en öppen uppmaning att störta tsarregimen.

Kvinnodagen under det imperialistiska kriget

Första världskriget bröt ut. Arbetarklassen i alla länder översköljdes med krigets blod. 1915 och 1916 var det nästan tyst om Kvinnodagen — vänstersocialistiska kvinnor som delade det ryska bolsjevikiska partiets åsikter försökte göra 8 mars till en arbetarkvinnornas demonstration mot kriget. Men förrädarna i det socialistiska partiet i Tyskland och andra länder tillät inte kvinnorna att ordna möten och de socialistiska kvinnorna nekades pass för att kunna resa till neutrala länder där arbetarkvinnorna vill hålla internationella möten för att visa att arbetarnas solidaritet levde vidare trots bourgeoisins önskin.

Det var bara i Norge som man 1915 lyckades organisera en internationell demonstration på kvinnodagen. Representer från Ryssland och andra länder var närvarande. Att organisera en Kvinnodag i Ryssland var omöjligt för tsarismens och militärmasineriets makt var total.

Men så kom det stora året 1917. Hunger, köld och krigets prövningar gjorde slut på arbetar- och bondekviinnornas tålamod i Ryssland. Den 8 mars 1917 (23 februari enligt gamla almanackan), på Arbetarkvinnans Dag, marscherade de modigt ut på Petrograds gator. Kvinnorna — några var arbetare, andra soldathustrur — krävde ”Bröd till våra barn” och ”Våra män åter från skyttegravarna”. Vid denna avgörande tidpunkt var arbetarkvinnornas protest ett sådant hot att inte ens tsarens säkerhetsstyrkor vågade vidta de vanliga åtgärderna mot ”rebeller” utan i förvirring såg ut

över det stormande havet av förbittrade människor.

Arbetarkvinnans Dag 1917 har blivit en historisk minnesdag. Denna dag tände de ryska kvinnorna revolutionens fackla och satte världen i brand. Februari-revolutionen räknar sin början från denna dag.

Vårt kamprop

Arbetarkvinnans Dag organiserades ursprungligen för tio år sedan som en del i kampen för kvinnans jämställdhet och för socialismen. Detta mål har arbetarklassens kvinnor i Ryssland nått. I den sovjetiska republiken behöver arbetarklassens och bondeklassens kvinnor inte slåss för rösträtt och andra medborgerliga rättigheter. De har redan vunnit dessa rättigheter. De ryska arbetarnas och böndernas kvinnor är redan jämställda. De har i sina händer ett viktigt vapen i kampen för ett bättre liv: rätten att rösta, att ta

Kollontay bland kvinnor i Vostok 1920.

del i sovjeterna och i alla kollektiva organisationer.

Men bara rättigheter är inte tillräckligt. Vi måste lära oss att använda dem. Rösträtten är ett vapen som vi måste lära oss bemästra till vårt eget bästa och till arbetarrepublikens bästa. Under de två årens sovjetmakt har livet inte helt förändrats. Vi kämpar ännu för kommunismen och vi är omgivna av den värld vi ärvt från gårdagens svarta förtryck. Familjens, hushållsarbets, prostitutionens bojar vilar ännu tungt på arbetarkvinnan. Arbetar- och bondeklassens kvinnor kan bara befria sig från detta och uppnå jämställdhet i livet självt om de lägger ner all sin energi på att göra Sovjet-Ryssland till ett verkligt kommunistiskt samhälle.

Och för att påskynda detta måste vi först komma tillrätta med Rysslands skakade ekonomi. Vi måste överväga hur vi ska lösa de två närmaste uppgifterna: att skapa en välorganiserad och politiskt medveten arbetarklass och att reorganisera transportväsendet. Om vår arbetskraftsarme arbetar bra kommer vi snart att åter ha ångmaskiner, järnvägarna kommer att fungera igen. Vilket betyder att arbetarna åter kommer att få det bröd, bränsle och råmaterial de så desperat behöver. Förra året var parollen på Arbetarkvinnans Dag: "Allt för Röda Frontens seger!" Nu manar vi alla arbetande kvinnor att samla sina krafter i en ny icke-blodig front — arbetsfronten! Röda Armén besegrade sina yttre fiender därför att den var organiserad, disciplinerad och redo till självuppföring. Med organisation, hårt arbete, självdisciplin och självförsakande kommer arbetarrepublikan att besegra den inre fienden, kaoset i transportväsendet och ekonomin, hunger, köld och sjukdom. "Alla mot seger på den icke-blodiga fronten! Varje man och kvinna mot denna seger!"

Nya uppgifter på Arbetarkvinnans dag

Oktoberrevolutionen gav kvinnan jämställdhet med mannen ifråga

om medborgerliga rättigheter. Det ryska proletariats kvinnor, som för inte länge sedan var de mest olyckliga och förtryckta, kan nu i Sovjetrepubliken med stolthet visa kamrater i andra länder vägen till politisk jämställdhet, till kvinnans fullständiga frigörelse genom proletariats diktatur och sovjeternas makt. Situationen är mycket annorlunda i de kapitalistiska länderna där kvinnorna fortfarande är utarbetade och underprivilegierade. Där är arbetarkvinnornas röst svag och livlös. Det är visserligen sant att i vissa länder — i Norge, Australien, Finland och några av de nordamerikanska staterna fick kvinnan medborgerliga rättigheter redan före kriget. I Tyskland, efter Kaisers störtande och etablerandet av en borgerlig republik, ledd av kompromissens män, kom 36 kvinnor in i parlamentet — men inte en enda kommunist! I England valdes en kvinna 1919 för första gången till parlamentsledamot. Men vem är hon? En lady. Dvs en landägare, en aristokrat. Också i Frankrike har nu frågan om kvinnlig rösträtt kommit upp.

Men vilken användning har arbetarkvinnorna av dessa rättigheter inom det borgerliga parlamentets ram? Så länge makten är i kapitalisternas och markägarnas händer kommer inga politiska rättigheter att rädda arbetarkvinnan från den traditionella slavrollen i hem och samhälle. Den franska bourgeoisin är beredda att kasta ännu en munbit till arbetarklassen, inför bolsjevikernas växande inflytande över proletariats: de tänker ge kvinnorna rösträtt.

Herr borgare — det är för sent!

Efter den ryska oktoberrevolutionen är det uppenbart för varje arbetande kvinna i Frankrike, i England och i andra länder att endast arbetarklassens diktatur endast sovjeternas makt kan garantera fullständig och absolut jämställdhet, bara kommunismens slutliga seger kan riva sönder förtryckets sekelgamla kedjor. Om Internationella Kvinnodagens ti-

digare uppgift var att inför det borgerliga parlamentets övermakt kämpa för kvinnans rösträtt, har arbetarklassen nu en ny uppgift: att organisera arbetarklassens kvinnor att kämpa under den Tredje Internationals paroller. Istället för att kräva att få ta del av det borgerliga parlamentets arbete — lyssna på ropet från Ryssland: "Arbetarkvinnor i alla länder! Organisera en enad proletär front i kampen mot dem som plundrar världen! Ner med borgerlighetens parlamentarism! Bort med orättvisorna mot arbetande män och kvinnor! Vi ska kämpa med arbetarna för världskommunismens triumf!"

Detta rop hördes först under den nya ordningens provningar, i inbördeskrigets strider. Det kommer att röra vid en sträng i arbetarkvinnors hjärtan i andra länder. De kommer att lyssna och veta att ropet är riktigt. Till nyss trodde de att det var värt att få rösträtt och de trodde att om de lyckades sända några representer till parlamentet skulle deras liv bli lättare och kapitalismens förtryck mer uthärdligt.

Bara kapitalismens störtande och upprättande av sovjetmakten kan rädda dem från lidande, förnedring och ojämlikhet, allt detta som gör arbetarkvinnans liv så hårt i kapitalistländerna. Arbetarkvinnans Dag vänds från en dag för rösträttskampen till en dag av kamp för den fullständiga och absoluta frigörelsen av kvinnan, dvs för sovjeternas och kommunismens seger!

NED MED ÅGANDERÄTTENS OCH KAPITALET MAKT!

BORT MED OJÄMLIKHET, ORÄTTVISOR OCH FÖRTRYCKET AV KVINNAN — ARVET FRÅN DEN BORGERLIGA VÄRLDEN!

FRAM MOT ARBETARKVINNORNAS OCH ARBETARNAS INTERNATIONELLA ENHET I KAMPEN FÖR PROLETARIATETS DIKTATUR!

Övers. LW

Vem var hon egentligen, den där Clara Zetkin som tog initiativet till Internationella Kvinnodagen? Ett namn i kvinnohistorien, men för de flesta inget mer. Eva Palmaer berättar här lite mer om Clara Zetkin och har också gjort ett urval ur några av hennes viktigaste tal.

CLARA ZETKIN

Internationella kvinnodagen närmar sig och den aktualiserar Clara Zetkins namn. Många har frågat oss: vem var hon egentligen, den där Clara Zetkin, som startade internationella kvinnodagen? En äldre generation blir väl litet chockad. Clara Zetkin — ett begrepp, en institution. Kvinnan som vid 76 års ålder fungerade som ålderspresident i den tyska riksdagen den 30 augusti 1932 strax innan nazisterna tog makten. Hon som öppet utmanade den segrande nationalismen, vars ledare hade den uppenbara avsikten att mörda henne. Kvinnan som lett de socialistiska kvinnorna, hon som samarbetade med Engels, med Marx' dotter Laura Lafargue, med Krupskaja, Rosa Luxemburg, Alexandra Kollontay.

Men sedan visste vi uppriktigt sagt inte så mycket själva. Genom flitigt studerande av Clara Zetkins tal och artiklar samt ett träget studium av Luise Dornemanns biografi har vi nu inhämtat en del om den legendariska Clara.

Clara Zetkin föddes 5 juli 1857 i Wiederau, en by belägen mellan Leipzig och nuvarande Karl-Marx-stadt i Sachsen, och avled 20 juni 1933 på ett sjukhem utanför Moskva. Hon var politiskt verksam i nära sextio år.

Hon växte upp i ett hem som var liberalt och framstegsvänligt. Hennes far var skollärare och klockare, han kom från fattiga

förhållanden. Hans far var backstugusittare och daglönare och det var prästen i församlingen som ordnade att den begåvade Gottfried Eissner — Claras far — fick utbildning.

Hennes mor Josephine Vitale kom från helt andra förhållanden. Claras morfar var fransman och hängiven den franska revolutionen. Han hade kämpat under Napoleon, men dragit sig tillbaka när han insåg förräderiet mot revolutionen.

Ungdomsporträtt av Clara Zetkin

Claras mor var änka efter en läkare när hon gifte sig med Gottfried Eissner. Hon var liksom sin make radikal och intresserad av s. k. kvinnofrågor. Hon var säkert en främmande fågel i den lilla byn Wiederau.

Claras hem var lyckligt och hon hade alla möjligheter att utvecklas harmoniskt. Hon var givetvis duktig i skolan men lär också ha varit våghalsig som barn.

1872 flyttade familjen till Leipzig, där Clara 1873 började sina studier i ett lärarseminarium. 1878 var hon färdig lärarinna och samma år träffade hon Ossip Zetkin, en rysk landsflyktig revolutionär. Samma år infördes också de s. k. socialistlagarna och Clara deltog i det illegala arbetet i det socialdemokratiska partiet i Leipzig. 1880 utvisades Ossip Zetkin och året efteråt lämnade Clara Tyskland för att arbeta i Österrike som guvernant. Två år senare flyttade hon till Paris, där hon och Ossip Zetkin gifte sig.

De fick två söner och levde som alla pariseremigranter i yttersta fattigdom. Clara fick tuberkulos, hon repade sig dock efter en tids vistelse hemma i Tyskland. Ossip Zetkin var sjuklig och dog 1889.

I juli 1889 höll Clara inledning- en i kvinnofrågan på den kongress där II Internationalen grundades. Vi återger här nedan ett utdrag ur hennes tal som det refererades. Hon är redan klar över nödvän-

digheten av kvinnans ekonomiska oberoende av mannen.

Clara Zetkin återvände till Tyskland och blev snabbt en ledande socialdemokrat inte bara i hemlandet utan internationellt. Hon deltog i alla II. internationals kongresser fram till 1912. 1891 blev hon redaktör för tidskriften Gleichheit (Jämlikhet) som blev ett forum för kvinnorätt, fred och solidaritet. Hon kämpade alltid mot de kraftiga högertendenserna inom partiet. Hon samarbetade med Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg, som stod henne särskilt nära. Vi återger litet längre fram en del av ett brev till Rosa Luxemburgs sekreterare, skrivet när hon fått vetskap om mordet på de två kamraterna.

1899 gifte Clara om sig med målaren Georg Friedrich Zundel. De hade tillsammans ett gästfritt hem, där radikalt folk från hela världen träffades. I Gleichheit samarbetade Clara Zetkin också med Alexandra Kollontay. Lenin och hans hustu och medarbetare Nadeschda Krupskaja var hennes goda vänner sedan 1902, då de träffades i München och Clara understödde och spred kunskap om 1905 års revolution.

Vid alla kongresser och konferenser återfinns Clara Zetkin på vänsterkanten. På en kvinnokonferens, anordnad på initiativ av II Internationalen i Köpenhamn augusti 1910 ställde hon förslaget om Internationella kvinnodagen som firas den 8 mars varje år.

Det första världskriget närma- de sig och kampen för freden blev allt intensivare. Det socialdemokratiska partiet svek, Karl Liebknecht var den ende som röstade mot krigskrediterna i tyska riksdagen i december 1914. Clara Zetkin kom alltmer i motsättning till den socialdemokratiska partiledningen och 1917 avsattes hon som redaktör för Gleichheit.

Hon tillhörde Spartakusförbundet, lett av Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg, 1919 övergick hon till det av dem nyss bildade kommunistiska partiet.

Med hänförelse hälsade hon den ryska revolutionen, som hon propagerade och talade för. Bekant

*Clara Zetkin och
Krupskaja
i Moskva*

är hennes diskussion med Lenin i kvinnofrågorna. Läs den i svensk översättning i Lenins "Om kvinnans frigörelse" (Gidlunds, 1971).

Efter den tyska revolutionens nederlag gick kampen vidare. 1920 invaldes Clara i riksdagen, där hon förutom kvinnofrågorna och freden särskilt ägnade sig åt kultur- och skolfrågor. 1925 blev hon ordförande i Röda Hjälpens, en världsomspännande organisation för hjälp åt radikala politiska fångar och flyktingar. Hon var de sista åren långvarigt sjuk men tvekade ej att ställa upp och tala som ålderspresident i den av nazisterna behärskade tyska riksdagen 1932. En bragd som är jämförbar med Dimitrovs i Leipzig och väckte uppmärksamhet över hela världen. Vi återger nedan ett avsnitt av talet hon höll där. Tio månader senare avled Clara Zetkin och jag vill sluta dessa minnesord med den franske författarens Louis Aragons hyllning till henne i romanen "Basels klockor". Aragon hade lyssnat till hennes tal vid den socialistiska kongressen i Basel 1912 och konstaterar:

"Hon talar som en kvinna för

alla andra kvinnor, för att uttrycka vad alla kvinnor inom en klass tänker. Hon talar som en kvinna vars tänkande utmejslats under förtrycket, mitt i den förtryckta klassen...

Hon är morgondagens kvinna, eller bättre — och vi vågar säga det: hon är kvinnan av i dag. Kvinnan som är mannens jämlike. Hon till vilken hela denna bok strävat fram, hon i vilken kvinnans hela sociala problem är upphöjt. Hon med vilken dessa problem helt enkelt försvinner. Med henne står inte längre kvinnans sociala problem annorlunda än mannens.

Nu, här, börjar den nya sången. Här slutar riddarromanen. Här får för första gången i världen den sanna kärleken plats. Kärleken som inte längre befläckas genom kvinnans underordnande under mannen, genom de smutsiga anekdoterna om underkjolar och kyssar, genom mannens pengars herravälde över kvinnan eller kvinnans pengars över mannen. Den nya tidens kvinna är född och henne besjunger jag.

Och henne kommer jag att besjunga".

För kvinnans befrielse!

Utdrag ur talet på den Internationella Arbetarkongressen i Paris 19 juli 1889, då II Internationalen bildades.

Det är inte underligt — förklarar Clara Zetkin — att de reaktionära elementen har en reaktionär uppfattning om kvinnans yrkesarbete. Men det är i högsta grad överraskande, att man också i det socialistiska lägret möter en felaktig uppfattning, som kräver att kvinnornas yrkesarbete skall avskaffas. Frågan om kvinnans emancipation, dvs. i sista hand frågan om kvinnornas yrkesarbete, är en ekonomisk fråga och med rätta förväntar man sig finna hos socialister en bättre förståelse för ekonomiska frågor än den som framgår av ovanstående krav.

Socialisterna borde veta att i den nuvarande ekonomiska utvecklingen är kvinnoarbete en nödvändighet. Den naturliga tendensen beträffande kvinnoarbete går ut på att antingen måste arbetstiden, som varje individ ägnar samhället, minskas eller också växer samhällets rikedomar. Det är inte kvinnoarbetet i sig som genom konkurrens sänker männens löner, utan skälet är att kapitalisten utnyttjar kvinnoarbetet och drar fördel av det.

Socialisterna måste framför allt veta, att socialt slaveri eller social frihet vilar på ekonomiskt beroende eller oberoende.

— — —
Kvinnans emancipation betyder en fullständig förändring av hennes sociala ställning från grunden, en revolution av hennes roll inom det ekonomiska livet. Den gamla produktionsformen med sina ofullkomliga arbetsmedel fjättrade kvinnan vid familjen och inskränkte hennes verksamhetskrets till hemmet. I familjens sköte var kvinnan en utomordentligt produktiv arbetskraft. Hon tillverkade nästan alla familjens förbrukningsartiklar. Med hänsyn till dåtidens produktion och handel hade det varit mycket svårt om ej omöjligt att producera dessa artiklar utanför hemmet.

Så länge dessa gamla produktionsförhållanden härskade var kvinnan ekonomiskt produktiv.

Den maskinella produktionen dödade kvinnans ekonomiska verksamhet inom familjen. Storindustrin framställer alla artiklar billigare, snabbare och i större mängd än det var möjligt inom den enskilda tillverkningen, som arbetade med ofullkomliga verktyg i hantverksmässig produktion. Kvinnan fick ofta betala mer för råvaran, som hon köpte i liten kvantitet, än vad den färdiga produkten från den maskinella storindustrin kostar. Förutom inköpspriset för råvaran var hon tvungen att offra tid och arbete. Därför blev den produktiva verksamheten inom familjen en ekonomisk galenskap, ett slöseri med krafter och tid. Även om den producerande kvinnan i familjens sköte kan vara till nytta för enskilda individer, så betyder denna sorts samsättning i alla fall en förlust för samhället.

— — —
Tidigare räckte mannens inkomst jämsides med kvinnans produktiva arbete i hemmet för att säkra familjens existens. Nu räcker den knappt för att livnära en ogift arbetare. Den gifte arbetaren är tvungen att räkna med kvinnans betalda arbete. Genom detta faktum blev kvinnan befriad från det ekonomiska beroendet av mannen. Den i industrin arbetande kvinnan, som ej kan kvarstå inom familjen som ett ekonomiskt bihang till mannen, hon lärde sig att vara sig själv nog, då hon blivit en av mannen oberoende ekonomisk faktor.

— — —
Av principiella skäl protesterar vi mot inskränkning av kvinnoarbete. Då vi absolut inte vill skilja vår sak från arbetarfrågan i allmänhet, skall vi inte formulera några särskilda krav. Vi begär inget annat skydd än det, som arbete i allmänhet har att fordra av kapitalet.

Endast ett undantag medger vi vad det gäller havande kvinnor, vars tillstånd kräver särskilda skyddsåtgärder i kvinnans och de efterkommandes intresse.

”Protokoll ur Intern. Arbetarkongressen...” Nürnberg 1890, sid. 80—85.

Vid Rosa Luxemburgs död

Ur brevet till Mathilde Jacobs, Rosa Luxemburgs sekreterare.

Wilhelmshöhe den 18 jan. 1919

Kära fröken Mathilde, käraste väninna!

Igår morse kom den gräsliga underrättelsen. Igår eftermiddag stod i tidningarna meddelandet om Karls och Rosas arrestering. Jag anade det värsta och telegraferade till Haase och fru Zietz att allt måste göras för att skydda dem. Jag skrev också ett ilbrev till Eisner*) med samma innehåll, för att han skulle göra sitt inflytande gällande å ämbetets vägnar. Jag var fast besluten, trots sjukdom, trafiksvä-

righeter och Rosas avrådan, att åka till Berlin för att röra upp himmel och jord till skydd för dessa båda kära, oersättliga!

Då kom gårdagens morgontidningar. Allt slut! Ack, min kära Mathilde, Ni måste förstå hur det ser

*) Kurt Eisner, medlem av USPD, var från 7 nov. 1918 tills han blev mördad den 21 febr. 1919 ministerpresident i Bayern.

ut inom mig sen dess. Visserligen har Ni inte deltagit i den politiska kampen, men Ni har känt dem båda personligen och som människor så väl och förstod dem bättre än många politiska stridskamrater. Vi vet vad man har gjort med dem. Och nu kommer jag med min förtvivlan till Er. Lever jag över huvud taget ännu och kan jag fortfarande leva efter detta förfärliga? Jag skulle vilja gråta, utstöta ett skri för att omskaka, omstörta världen! Bara inte tänka på detta enda, detta hemska: De är döda, lönnmördade — lönnmördade under de gräsligaste omständigheter. Jag fattar inte att livet går vidare utan Karl och Rosa, att solen skiner därute. Oss tycks det att hon mist sin glans och tiden står stilla, den vill inte fortsätta bortom detta hemska! Ack, Mathilde, Mathilde, vad har vi ej mist! Ert deltagande gör oss gott, men det kan inte lindra vår förtvivlan. För Rosas skull, för henne vill vi försöka uthärda livet utan dem. Men om detta blir

möjligt, om det kanske överstiger våra krafter, återstår att se...

Karl och Rosa blev lönnmördade. Nej! De skall inte leva enbart för oss — de skall och de måste förbli levande för massorna, för vilka de gav, de offrade sitt liv och sin själ. Kan hjärtan, som deras, stå still? Kan andar, som deras, upphöra att lysa, att vara skapande?

Så snart det blir möjligt kommer jag till Berlin för att tala om olika saker som man inte kan klara av brevledes. Säg till vännerna att jag står vid deras sida mer än någonsin, att vi måste bita ihop tänderna och hålla ut.

Detta är de dödas budskap till de levande.

Om det vore möjligt för Er att ge mig lite fler underrättelser vore jag tacksam.

Er

Clara Zetkin

Institutet för marxism-leninism vid SED's CK, Berlin Archiv.

Nu gäller det att övervinna fascismen

Tal av ålderspresidenten vid riksdagens öppnande den 30 aug. 1932.

Mina damer och herrar! Riksdagen sammanträder i en situation då den kris, som den sviktande kapitalismen befinner sig i, tillfogar Tysklands breda massor ett övermått av utsägligt lidande. Till de millioner arbetslösa, som hungrar med eller utan socialhjälpens almosor, sällar sig under höstens och vinterns lopp nya millioner. Ökad hunger kommer att drabba alla andra, som är i behov av socialhjälp. De som ännu har sysselsättning kan med sina låga löner inte bevara sin, på grund av rationaliseringen till det yttersta pressade muskel- och nervkraft. Och att tillfredsställa några kulturella behov kan ej bli tal om.

Ett gradvis slopande av tariff-rätten och skiljedomstolar kommer att sänka fattiglönerna ännu mer. Växande skaror av hantverkare och småföretagare, små- och medelstora bönder sjunker i djupt, förtvivlat elände. Ekonomins nedgång, minskningen av anslagen till kulturella ändamål förstör den ekonomiska existensbas för intellektuella och inskränker så småningom arbetsfältet för deras skaparkraft och kapacitet.

Vägen att övervinna ekonomiska kriser jämte alla hotande imperialistiska krigsfaror går endast och allenast genom den proletära revolutionen, som avskaffar äganderätten till produktionsmedlen och

därmed säkrar ekonomins planläggning. Det stora världshistoriska beviset för detta är den ryska revolutionen. Den har visat att det arbetande folket äger kraft att besegra alla sina fiender och samtidigt med kapitalismen i det egna landet kasta tillbaka också de imperialistiska rövarmaktinnehavare och riva sönder Versailles slaveri-fördrag.

— — —

Denna stund kräver en enhetsfront av alla arbetare för att avvärja fascismen och bevara åt de förslavade och utsugna deras organisations kraft och makt, ja, till och med för att skona deras fysiska liv. Inför denna historiska nödvändighet måste alla bindande och skiljande politiska, fackliga, religiösa och åskådningsmässiga synpunkter träda tillbaka. Alla hotade, alla lidande, alla som längtar att bli befriade tillhör en enhetsfront mot fascismen och dess uppdragsgivare inom regeringen!

— — —

Jag förklarar riksdagen öppnad och uppfyller härmed min plikt som ålderspresident och gör det i förhoppning om att, trots min nuvarande invaliditet, få uppleva lyckan att inleda som ålderspresident Sovjet—Tysklands första rådslagskongress.

"Förhandlingar i riksdagen, VI valperiod 1932", band 454, Berlin 1933, sid. 1—3.

VÄRVA PRENUMERANTER!

Nu är det viktigare än någonsin:

ERKÄNN PRR!

Så blev det slut med fredsbluffen och bomberna föll åter över Hanoi och Haiphong. På ett par dagar släpptes 40.000 ton bomber över ett område ungefär lika stort som området Uppsala—Stockholm—Södertälje — och betydligt mer tätbefolkat.

När detta skrives, i början av januari 1973, så har Nixonregeringen slutat bomba norr om den

20:e breddgraden, Fredssamtalen i Paris ska återupptas. De internationella protesterna — starkare än någonsin förr — har spelat en viktig roll för att få USA till detta partiella bombstopp. Men det finns skäl att komma med en pessimistisk invändning:

Olof Palme kallade helt riktigt bombningarna av Hanoi och Haiphong för "tortyr". I varje något så när avancerad tortyrmotod ingår ett moment av vila. Offret ska tänka igenom sin situation och välja mellan att ge upp eller att utsättas för fortsatt tortyr.

När som helst kan bombningarna återupptas.

I de svenska tidningarna har de utrikeskommentatorer som helhjärtat trodde på Nixonregeringens fredsvilja nu blivit fullkomligt förvirrade. Borta är de dagar då man kunde hylla Nixon och Kissinger i högstämde ordalag. Det lär dröja innan Enköpingspostens (m) ledarskribent upprepar följande omdöme om Richard Nixon (skrivet på fullt allvar):

"Det är denne politiske fintare som till sin närmaste krets knutit en landsflyktig tysk jude vars intuitiva begåvning för storpolitisk avspänning är så säregen att han — om det norska stortinget har något sinne för realiteter — borde vara självskriven till Nobels fredspris nästa år."

Idag spekulerar tidningarna om en spricka mellan Nixon och Kissinger. Bombningarna av Hanoi och Haiphong förklaras som desperata handlingar av en besviken och förtvivlad president.

Man behöver inte gå in på privatpsykologi för att förklara bombningarna. Om man går till de avslöjanden som gjorts i amerikanska tidningar som "New York Review" och "Ramparts" så finner man att massiva bombningar av Hanoi—Haiphongområdet planerats sedan 1969.

Bombningar av Hanoi och Haiphong är ett av de sista stegen i en upptrappningskedja som bland annat innefattade invasionerna i Kambodja och Laos, de återupptagna bombningarna av Nordvietnam och mineringarna av Haiphongs hamn. I arbetet på att skapa förhandlingsramar för USA:s Indokinapolitik var många experter inblandade. En av de ledande, en av dem som direkt planerade de bombningar av tätbefolkade områden som vi ser idag var Henry Kissinger. Och freds-förhandlingarna visade sig vara samma sak som de varit i fyra år — en krigsbluff.

Idag råder alltså "partiellt bombstopp". Den senaste hela månad ett sådant bombstopp var i kraft var i november 1972. Under den månaden släpptes 100.000 ton amerikanska bomber över Indokina. USA-tidningen International Herald Tribune påpekar att under de sex år som det andra världskriget varade släpptes inte fullt 80.000 ton tyska bomber över England.

De som är gamla nog att komma ihåg London och Coventry under den tyska blitzten må ta sig en funderare på vad som menas med bombstopp.

C. P.

Följande artikel har hunnit bli litet inaktuell. Den 27 januari undertecknade USA, Sydvietnam, Nordvietnam och PRR ett fredsavtal i Paris.

Fredsavtalet var en bekräftelse på vietnamesernas militära och politiska framgångar. Världens mäktigaste stat hade inte lyckats besegra en fattig bondenation.

Men det är ett osäkert avtal, som kommer att brytas när det passar USA:s intressen. Vi måste vara vaksamma. Vi måste fortsätta att stödja FNL och Nordvietnam politiskt och ekonomiskt. Vi måste kräva att regeringen ger Vietnams folk ett stöd som det aldrig har behövt bättre än idag — ett erkännande av PRR, den enda legitima representeren för Sydvietnams folk.

**"USA-imperialismen
är deras fiende.
USA:s folk
deras vänner."**

När Jane Fonda besökte Sverige i slutet av december hade just Nixon-administrationen återupptagit bombningarna norr om 20:e breddgraden och lade ut sina bombmattor över Hanoi och Hai-phong. Hon sade då: Jag är chockad över dom nya bombningarna, Nixon har inga allvarliga fredsavsikter, men han är mycket känslig för världsupinionen. Därför måste vi tvinga honom att underteckna fredsavtalet. Att han slutade bomba dammarna i Nordvietnam i somras berodde till stor del på dom stora demonstrationer mot bombningarna som ni hade i Skandinavien.

Jane Fonda är med i en organisation i USA som är nystartad och som bara tar upp saker som rör Indokina, någon sådan organisation har inte funnits förut. I huvudsak tar man upp

USA ut ur Indokina

Stöd Indokinas folk på deras egna villkor.

Man ska föra ut dessa paroller genom flygblad, teach-in och dörrknackning. En viktig sak nu att ta upp, är att man ska kräva att dom politiska fångarna i Saigon-juntans fångelser frigges, un-

*Det blev mer
om rödfärg än
om den ameri-
kanska anti-
krigsrörelsen
i tidningarna när
Jane Fonda
besökte Sverige
i december. Här
är hon, utan
rödfärg: ett ungt,
på en gång
allvarligt och
glatt ansikte
under FNL:s
flagga.*

der november -72 hade 40.000 personer som är emot kriget fängslats. Det finns tecken som tyder på att fångarna kommer att likvideras.

Jane Fonda talade på den stora demonstration som hölls i Stockholm till hyllning av FNL:s bildande för tolv år sedan. Hon sade då: Många har frågat mej, tyckte inte vietnameserna illa om dej, visade dom inte sin avsky mot

dej som amerikan. Då brukar jag berätta om dom barn jag såg i Hanoi när jag var där. När dom såg mej vinkade, skrattade och skrek dom: Där är en rysk dam, jag sa då till dom att jag var amerikanska, dom fortsatte att vinka, skrika och skratta. Dom vet vilka som är deras fiender och vilka som är deras vänner. USA-imperialismen är deras fiende. USA:s folk är deras vänner. L. F.

**STÖD SKV:s INSAMLING FÖR
VIETNAMS KVINNOR
OCH BARN**

POSTGIRO 513 23-4

Östersjöveckan

6-20 juli 1973

BALTOR

08/20 09 69

Vi håller alltmer på att dela upp människorna i olika kategorier. Varje ålder har sin institution,, varje handikappad/avvikande/utslagen sitt fack. De arbetslösa har sin motsats i de alltför exploaterade, det maximala utnyttjandet av de utnyttjade svarar mot ett minimalt utnyttjande av de överflödiga. Ingrid Sjöstrand, som i flera år propagerat mot "sorthemmen", kategorisamhället, och för samhemmet, en alternativ bostadsplanering, har nu samlat sina åsikter i en bok, som utkommer i februari på Aldus. Följande sidor är hämtade ur boken.

Sorthem eller samhem?

När en specialtränad tekniker eller hantverkare kommer och lagar nånting i vårt hus lämnar han skräpet efter sej. Städa får mindre dyrbar arbetskraft göra. Det är självklart.

Den högspecialiserade västerländska produktionen lämnar alltid skräpet efter sej. Kommer ingen och tar reda på slaggprodukterna, det utslagna — lut eller människor? Nå, det är inte vår sak, vi är inte specialiserade på det, vi gör saker och vi måste sno på i konkurrensen med alla dom andra som gör saker och som alla lämnar skräpet efter sej...

Vi måste ha arbetskraft som vi kan utnyttja maximalt varje timme varje dag. De som inte pallar för vår utnyttjandeintensitet får vi lämna efter oss.

Det maximala utnyttjandet av de utnyttjade svarar mot ett minimalt utnyttjande av de överflödiga. Unga människor som inte har bildat familj, äldre ensamstående, änkor och änklingsarna, de fränskilda — i dessa grupper är ofta behovet att behövas det mest otillfredsställda. Vårdkategorierna å ena sidan och familjernas isolering å den andra lämnar dem svävande viktlösa i rymden."

Arbetskraften får inte betungas med städning eller vård, dess tid är för dyrbar för att den ska släpa på dem som inte orkade med, på de överåriga eller de underåriga. Gör vårdinstitutioner, förvaringar, inlämningar för dem som inte deltar i produktionen och avdela specialister som tar hand om den så rationellt som möjligt med så litet spill av tid och arbetskraft som möjligt!

Dom får väl vara glada att vi ger dom dessa specialister, dessa välskötta hyperhygieniska institutioner... Förresten har dom inget val. Dom får vara glada att dom får plats. Dom blir ju bara fler och fler...

Var tionde orkar inte längre med vår produktionstakt. Men vi har fördubblat BNP på tio år. Det är inte dåligt.¹

Samtidigt har vi femdubblat sjukvårdskostnaderna... Det är inte dåligt!

Om denna utveckling fortsätter i samma takt kommer t. ex. Malmöhus län år 2007 att ha ett samhälle som består av vårdare och vårdade. Det blir inte så bra. Hur blir det i de andra länen?

Att leva som myror

Ändå fortsätter vi att bygga ut samhället enligt just denna mall. Vi skapar ramar för det, varaktiga som betong.

Den mänskliga boplaten består numera av centrala bostadsstaplar för de produktiva, med de icke-produktivas förvaringsfack i utkanterna, varje vårdkategori för sej, i stora, homogena, rationellt "lätskötta" enheter.

Det ser snyggt och redigt ut. Var sort på sin plats. Varje samhällsfunktion för sej. Varje funktion strängt avgränsad.

I människogruppern och dess boplatshistoria innebär detta något nytt. Liksom andra däggdjursgrupper var människogruppen ursprungligen en blandad samling: gamla, medelålders, unga, barn, starka och svaga, kloka och dumma. Individerna kompletterade varandra, gruppen bildade en socialt, emotionellt, ekonomiskt fungerande enhet med mångsida- och starka inre relationer.

"De enda som tycks ha någon att tala med är de människor som sitter i de sammanträden där dessa livsformer planeras. De talar med varandra. De talar inte med dem som lever huvudparten av livet ute i isoleringen. De vet ingenting om hur de nya livsformerna fungerar för sina levare."

Det ser ut som om eliten hade lagt beslag på både kunskapen och lösningarna, på både bestämmanderätten och gemenskapen."

¹ Reinhard Krause, DN 11/10 1971.

Boplatsen, byn, kvarteret, kunde överblickas och dess invånare kände igen varandra. Individerna var inte ett nummer i en kategori utan en unik varelse.

Låt vara att man också tidigare, företrädesvis i aggressiva och militärt inriktade samhällen, splittrat människogruppen, t. ex. för att specialträna soldater (som Spartas heloter), men runt om dessa specialgrupper fanns de vanliga människorna i sina vanliga familjer, släkt- och arbetsgemenskaper.

Hos oss är risken stor att dessa blandade smågrupper försvinner i de stora anonyma funktionskategorierna av människor utan emotionell och social tillhörighet. Därmed skulle produktionen förlora den idealiska lättflyttade arbetskraften och elitsamhället det idealiska lättmanipulerade underlaget.

"Alla förutsättningar för grupper som Vi i tian, Vi kring torget, Vi på Östra Tvärgränd, är noggrant utvärderade av det jättesuddgummi som heter total likformighet.

Det finns alltså lika liten anledning att hålla ihop i grupper som det finns för ett antal gruskorn på en grusplan."

Men är detta det samhälle vi vill ha? Alldeles fränsett det led samma faktum att det inte kan vara så länge (det ekologiska slitage), att det också från den rådande effektivitetsideologins synpunkt bara är en halmbrasa — är detta det samhälle vi annars skulle satsa på? Om det genom något trolleri gick att göra "lönsamt" — skulle vi trivas i det då?

Något enligt vedertagna begrepp **mänskligt** samhälle är det ju inte. Snarare är det ett insektsamhälle.

Men kanske skulle vi vinna på att leva som myrorna? Det är inte tu tal om att för **myrorna** är myrsamhället idealiskt — effektivt, lönsamt och utomordentligt välfungerande.

Många människor finner redan nu ett slags trygghet i att leva under förhållanden som inte rymmer valmöjligheternas tvekan och ovisshet, som utesluter individuella ställningstaganden, som inte kräver något medskapande eller ens egen aktivitet av den enskilde, och som kanske inte heller utsätter honom för okända relationers möjliga osäkerhet och smärta.

Det finns många gamla som föredrar att leva i strängt reglerade och slutna åldringsenklafter framför att behöva engagera sig i en öppen gemenskap som visserligen kan ge mer av liv, men som också kräver medlevande och intresse.

Vi har gott om unga som sluter sig samman mot omvärlden tillsammans med idel jämnåriga eller likatänkande i stränga läro- eller modestyrda grupper, eller som uppger all egen vilja och liksom myrorna bara reagerar på kemiska signaler.

"Dagens tonåring kan inte ställa några anspråk på framtiden heller. Det kanske inte blir nån framtid. Och blir det, vet han inte sin roll i den. Inte ens som utbildningssamhällets flitiga uppgiftslösare vet tonåringen om det egentligen tjänar nånting till att göra nånting. Familjen har inga uppgifter för honom. Samhället behöver inte tonåringar. Människan behövs inte förrän hon har körkort och kan skriva maskin och har gjort lumpen. Möjligen kan det behövas några julkortssortrar på posten men dom jobben räcker bara till dom första i kön och förresten kan dom också snart göras av en maskin.

Tonåringarna är effektivitetssamhällets kanske mest avvisade människor. Är det underligt att de beter sig som avvisade gör, att de svarar med att vända samhället ryggen?"

Det finns medelålders människor som aldrig ser utanför den egna intressegruppen eller det egna staketet, det finns en hel generation barn som fostrats att leva i gemenskap uteslutande med sina ålderskompisar, sina "likar" — med generationsklyftor till alla som skiljer sig mer än två år i ålder.

Men kan vi räkna med att flertalet människor vill leva som myror, med en funktion, enbart tillsammans med funktionslika, utan val, utan mångsidig gemenskap?

Hur skulle det i så fall gå med det som vi kallar den mänskliga kulturen? Skulle den sönderfalla i en kultur för arbetare, en för drönare, en för sexdrottningar, en för larver, olika stadier? Ja, är vi inte på god väg? Har vi inte en finkultur och en folkkultur med

I reklamens värld befolkas högshuset av lägenheter av mamma—pappa—två barn, pappa är på jobbet och mamma hemma.

I verkligheten är flertalet mammor också på jobbet.

I verkligheten har 15 procent en bruttoarbetstid på mer än elva timmar.

"I verkligheten är mamma ofta ensam. 100.000 svenska familjer är enföräldersfamiljer, i var tionde är det pappa som är ensam.

I verkligheten är familjerna oftast mycket små: bara en tredjedel av dem har barn under femton år. Hälften av barnfamiljerna har bara ett barn, genomsnittet är ca 1½ barn per familj.

I verkligheten bor det inga familjer alls i en stor del av lägenheterna. I Stockholm t. ex. består hushållen till en tredjedel av enpersonshushåll.

Av familjer med tre eller fler barn under arton år är 69 procent trångboddade — det betyder att 500.000 barn och ungdomar har det trångt hemma."

en allt större klyfta trots allt bättre kulturella kommunikationer? Har vi inte daghem med olika avdelningar för 1-åringar, 2-åringar, 3—4-åringar och 5—6-åringar? Ungdomsgårdar med särskilda ingångar för 14—16-åringar och 17—18-åringar (eller var nu gränsen går)? Fostras inte våra barn i ett hierarkiskt åldersklasssystem som de till och med håller fast på fritiden så att inte ens lekarna går i arv längre från generation till generation? (Denna förut automatiska arvsföljd från äldre barn till yngre måste i de stora

² Socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 181, dec. 1965.

samlingarna av jämnåriga barn ersättas av fritidspedagoger.)

Och hur går det med människans förmåga att samarbeta över ålders-, funktions- och intressegränser? Vilken fritidspedagog kommer och hjälper oss med det globala samarbete utan vilket vi inte kommer att överleva?

Ur vilken synvinkel man än granskar det framväxande myrsamhället för människor så tycks det inte vara lämpligt för oss. Ändå fortsätter vi att planera för det. Det tycks bli nödvändigt att samla flera fakta om hur det fungerar för att övertyga samhällsbyggarna om att människan ännu inte är en samhällsbyggande insekt.

"Tonårsproblem är ingenting som växer ur körtlarna, de är den blom som barnomens jordmån bär, den unga individens adekvata svar på miljön."

"Generativiteten blir inte tränad i barndomen. Alla steg på skalan bli omhändertagen — ta hand om försvinner. Man poneras bli omhändertagen hela uppväxten tills man plötsligt är vuxen och förmodas vara mogen att ta hand om."

SORTHEM — ETT "HEM" FÖR VAR OCH EN

Bostadsstapeln har gott om människor som har blivit över, som inte anlitas, som "inte behövs": barn, ungdomar, äldre, handikappade — alla som inte klarar en insats i produktionen. Samtidigt är de produktiva överbelastade: arbete, resor till och från arbetet, i en del fall utökade med resor till och från daghem, inköp, annan service åt sej själva och sin familj, ansvaret för barnens vård och fostran.

Samhällets sätt att ta vara på de överflödiga och avlasta de produktiva är **kategoriinstitutionen**, sorthemmet.

De som inte klarar sej själva eller som inte anses klara sej själ-

va sorteras ut och placeras i speciella kategorier alltefter vårdbehovets art. Eftersom det i tekniska sammanhang är mest rationellt med lika enheter för lika procedurer har man utgått från att också de människoenheter som passar vårdens löpande band bör vara så lika som möjligt: alltså vårdas barn på särskilda institutioner alltefter storlek, handikappade för sej alltefter handikapp, gamla för sej etc.

Eftersom alla som har ett handikapp gärna sammanförs med idel likadant handikappade berövade varje möjlighet att hjälpa varandra. (Eftersom en blind inte är så bra på att leda en blind så ska han heller inte ha möjlighet att höra för en döv eller gå för en lam.)

Detta tänkande är utsträckt även utanför vårdens område: man bygger särskilda hus, till och med sommarområden för studenter, för ungar, för kvinnor, så att människor som i ett fungerande grannskap skulle kunna stödja eller stimulera varandra utesluts från kontakt med varandra.

Bredast drabbar ålderskategoriseringen. Alla har vi en ålder och alla mänskliga åldrar är varand-

ras naturliga komplement. Detta kan synas självklart, både det stora samhället och den lilla samboendegruppen har ju alltid bestått av alla åldrar på skalan och de har självfallet tagit vara på varandras speciella kapaciteter. Men i och med att man började räkna produktionsprestanda som

"Dessa förhållanden är naturligtvis inga olyckliga tillfälligheter. Vi har den skola vi vill ha och vi fostrar våra barn för det samhälle vi vill ha. Genom konkurrens tar vi fram eliten som sedan ska styra de lydisa kuggarna. De som inte låter sej styras slängs i kategori-centrifugen och slungas allt längre ut i periferin."

"Men vi ska inte inbilla oss att vi väljer, eller att vi låter dem välja. Neurosen är inte en vald livsform, den är ett påtvingat livshinder. Ofta leder den till sammanbrott — och vi står inför det sammanbrott som väntar när den produktiva energin uppslukas av vårdbehovet. Redan innan vi definitivt är där, ställs vi inför valet att överleva själva (och tippa de svaga över kanten, utför attestupan) eller att vårda de svaga och inte få nånting över själva. Dessa avgöranden träffas redan dagligen: alla får inte dialys; alla får inte vård i tid, många dör i kön, tippas omärkligt över kanten."

den enda viktiga kapaciteten är det inte så längre. Var och en som har vuxit upp med en farmor eller morfar i närheten vet något om de specifika relationer som uppstår mellan barn och gamla, var och en som har haft syskon i olika åldrar vet något om värdet av olika åldrar i en barngrupp. Men socialstyrelsen måste först, efter barnstugeutredningens förslag, sätta i gång en försöksverksamhet och pröva och utvärdera experimentet innan man vågar sammanföra barn av olika ålder på institutioner. Självklart finner man att stora förskolebarn stimulerar de små och själva finner stimulans i att vara stora och duktiga. Ändå vågar man sej inte på

att låta alla åldrar eller ens alla barnåldrar vara tillsammans fast forskning och beprövad erfarenhet talar för att den blandade gruppen fungerar bättre som grupp, och att individerna behöver varandra just som representerar för olika åldersstadier.

Specialinstitutionen med sina specialutbildade vårdare har alltså ett passiviserande moment inbyggt, i det att den inte tar vara på de vårdades möjligheter att hjälpa varandra. Detta innebär inte bara en sorts energiförlust utan en beskärning av kontaktmöjligheterna, och naturligtvis innebär själva institutionen homogenitet att en rik variation av mänskliga relationer tas ifrån dess människor.

"Om familjen gynnar konkurrens i form av syskonrivalitet därför att syskongruppen är så liten, skapar förskolan alltså konkurrens därför att gruppen är för stor (och homogen), en konkurrens som leder till de starkares marknad. Familjens avskärmande, starkt (grupp-)egoistiska miljö ger jordmån för från samhället avskärmade, (grupp-)egoistiska människor, medan daghemmets barnrelationer är ägnade att sälla från en elit som dominerar (med alla medel, men huvudsakligen genom våld) över en undergiven massa som inte orkar bråka, som vant sej vid att låta udda vara jämnt."

Samhället avsätter 6.000 kr/år i pedagogiska insatser för en tioåring medan en femåring resp. en treåring inte får mer än 580 resp. 520 kr.

Nästan hela samhällets satsning på förskolebarnen går till barnstugeverksamheten medan de 85 procent av barnen som inte får plats där heller inte får något annat.

De handikappade

"Ca 15 procent av befolkningen i arbetsför ålder är 'svårt eller medelsvårt' handikappad — räknar man med dem som finns bland barn och ålderspensionärer måste hela antalet röra sig om en miljon! En åttondel av befolkningen som är svårt eller medelsvårt handikappad — var ser man den? —

Ca 4.000 av dem som nu tvingas in på långvårdssjukhus skulle kunna bo på egen hand om de hade tillgång till service och social gemenskap. Vårdkostnaderna på ett långvårdssjukhus går på 250—300 kr per dag. Vård med hjälp av hemsamarit i den egna lägenheten behöver inte kosta mer än 70 kr/dag."

"Avvikarna"

"Var tionde människa i vårt samhälle har till exempel uttalade alkoholproblem. Många har andra former av drogberoende eller andra psykiska störningar. Deras antal ökar."

Pensionärerna

"Det finns en tendens i samhället att överbelasta människor före pensioneringen (med vård som onödig konsekvens) och att underbelasta dem efter pensioneringen (med onödig vård som konsekvens) — — — Om vårdbehovet (det onödiga) kan uppskjutas bara ett år skulle vinsten bli 200 miljoner kronor per år i minskade vårdkostnader. Samt ett rikare åldrande för individen."

Jan Helander

En fältundersökning från Sundsvall redovisar "ju mer kontakt, ju mer kunskap om förhållanden på ålderdomshem, desto negativare attityd till ålderdomshemmen."

Pensionärerna föredrar vanliga bostadslägenheter, men när man befärar att man snart inte längre kan klara sej själv är ålderdomshemmet för flertalet det enda alternativet."

Medan antalet åldringar beräknas öka med nära 12 procent till 1975 kommer antalet anstaltsplatser att öka med över 17 procent. (Per Gahrton)

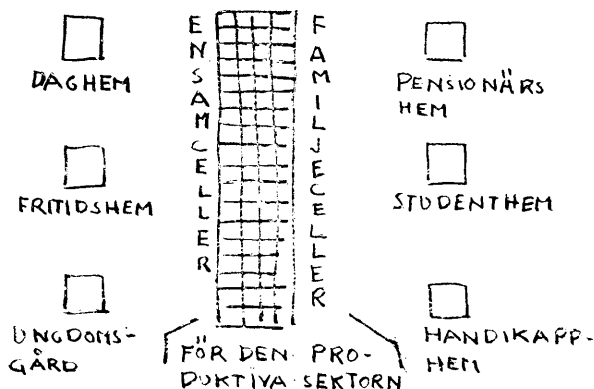
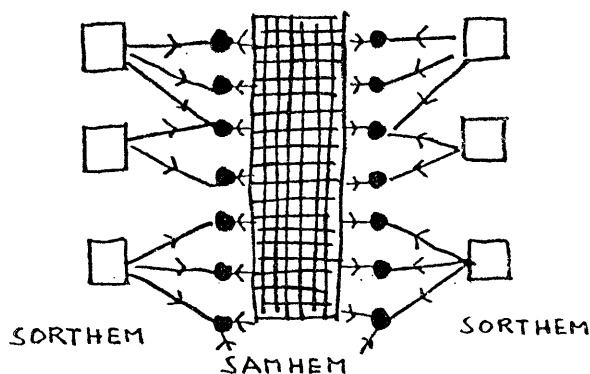
Den som läser

My Dag

vet alltid mest

Prenumera NU!

SAMHEM — ett hem för alla

Samhemmet har gemensamma lokaler för barn-tillsyn, umgänge, service etc., mycket enligt den gamla kollektivhusidéen (inte de nya servicehusen, som mest säljer service). Samhemmet bygger på kontakt och gemenskap, 75—100 personer (inkl. barn) i ett bostadsområde bör kunna samsas om ett samhem. Här är, starkt förkortat, Ingrid Sjöstrands principskiss för ett samhem. Den som vill veta mer, läs hennes bok eller rekvidrera FörfattarCentrums folder om samhem på tel. 08/11 36 00.

Hur får man ett samhem? Man

- talar med grannarna
- skaffar en lokal (två sammanslagna smålägenheter går bra — eller en stor).
- anställer ett värdpar — såvida deltagarna inte har tid att själva turas om att se till att det fungerar.

Värdarnas uppgifter är också att svara för information och kontakt: t. ex. tala med folk, ta reda på saker, stå i kontakt med samhällets vårdorgan.

- komma överens om hur det ska fungera — komma ihåg att det är till för alla och inte för någon särskild sort.

Vem betalar?

Dels *samhället* (kommun eller stat) — som flyttar över resurser från sorthemmen till samhemmen. — Dels *brukarna* — som flyttar över resurser från privat till kollektiv konsumtion. —

Vem bestämmer?

Deltagarna själva. Att verksamheten inte avviker från tillfredsställande pedagogiska och sociala normer torde kunna garanteras av den intima kontakten med samhällets vårdorgan — den "kontrollen" kan ges som en gentjänst för den avlastning samhemmen betyder för vårdapparaten.

Kan det fungera nu och överallt?

En förutsättning är att folk har *någon* tid och ork över. Arbeta för *flextider och kortare arbetsdag*, särskilt för småbarnsföräldrar (utan samhem behöver de det förstås *ännu* mer)!

I nybyggda områden måste man genom inflyttningskvoter se till att man får en jämnare social och åldersmässig fördelning än den vi nu brukar ha.

I glesbygd måste folk få skjuts för att kunna sam-las. Går barnstugeutredningens förslag om förskolor för både fem- och sexåringar igenom, kunde ju dessa skjutsar utnyttjas också av människor som behöver komma tillsammans.

Vad får man?

Om vi har ett samhem

- har vi *alltid ett ställe att gå till* — det är öppet på dagar och kvällar — om det behövs kan barn övernatta där — de vuxna turas om att ställa upp som nattpappa.
- har vi *alltid tillgång till en gemenskap*. Det innebär en ventil för det emotionella trycket i de små familjerna och ett socialt stöd för alla.
- får vi också *större möjlighet till avskildhet* genom att bostaden avlastat som service- och lek-miljö.
- Kan vi gå samman om *grannhjälp*. Vi kan avlösa varandra med att ta hand om barnen, vi kan hjälpas åt med praktiska uppgifter, vi kan ha dyr-bar utrustning tillsammans och utnyttja den ef-fektivare — och vi kan satsa på rejäla tillsam-mans-saker: alla får del i mer till lägre kostnad. Det gäller också ytan: vi kan ha mindre utrymme privat om vi har vissa utrymmen gemensamt (tvättstuga, bastu, hobbyrum, gästrum, lyssnarstu-dio, teverum, lektrum etc.). Gemensamma måltider kan lagas tillsammans i samhemmets kök, hämtas i skolbespisningen (som oftast är underutnyttjad) eller i annat centralkök. Den som vill kan hämta ett färdigt mål mat och äta hemma i bostaden.
- *Barnen* får ett *öppnare växtklimat*, träffar olika sorters människor, får flera (stadigt återkomman-de) förebilder och kontakter, något som innebär en *rikare social och känslomässig upplevelse* än vad vare sig den lilla familjen eller den stora in-stitutionen kan ge.

KVINNOR MOT EEC!

Hur skulle de svenska kvinnorna få det i EEC? Vi tror att en svensk EEC-anslutning skulle få allvarliga följder för det svenska folkets levnadsvillkor — och att kvinnorna i flera avseenden blir de som drabbas hårdast. Hotet om svensk EEC-anslutning ställer nu hela den svenska kvinnorörelsen inför nya uppgifter.

Kvinnoarbetslösheten kommer att öka i Sverige. I EEC-länderna har endast en liten del av kvinnorna förvärvsarbete. Medlemskap i EEC innebär "fria kapitalrörelser" och "fri etableringsrätt". En rad svenska företag som främst sysselsätter kvinnor kommer att flytta till kontinenten. Där är kvinnolönerna mycket lägre än i Sverige. De svenska kvinnornas löner kommer att pressas ned till EEC-nivå.

Försämringen av kvinnans ställning på arbetsmarknaden kommer att leda till en allmän nedklassning av kvinnans sociala status. Detta möjliggör en ökad exploatering av kvinnan i kommersiellt syfte — i reklam, porr och prostitution.

En närmare anslutning till EEC kommer även att innebära en "harmonisering" av sociallagstiftningen — dvs de svenska sociala rättigheterna ska sänkas till EEC:s nivå. Detta kommer bl a att leda till försämrade möjligheter till barnledighet, barnbidrag, barn tillsyn, arbetslöshetsersättning m m.

Redan idag bor tusentals kvinnor i Norrland ensamma med barnen, medan männen bor i AMS-baracker i södra Sverige. Ute i Europa tvingas männen i miljontal att lämna om det egna landet för att söka sin försörjning utomlands. Detta kallas "arbetskraftens fria rörlighet" — dvs frihet för storföretagen att flytta dit de vill, och tvånget på arbetarna att flytta efter för att få jobb. Kvar på hemorten lever miljontals kvinnor som "vita änkor", ensamma med barnen utan arbete. En svensk EEC-anslutning skulle göra tusentals svenskor till "vita änkor", medan männen arbetar i Ruhrområdet.

I EEC skulle vi få svårt att göra våra krav hörda till herrarna i Bryssel. Vad bryr de sig om svenskornas krav på arbete, ordentlig barntillsyn, lika lön och värdighet?

Detta är endast några exempel. Men de visar klart att en svensk EEC-anslutning kommer att medföra stora hinder och ökade svårigheter i kampen för kvinnans frigörelse.

Det s k "frihandelsavtal" som regering och riksdag nu slutit med EEC är utvecklingsbart. Regeringen är redan i full färd med att förbereda "harmoniseringsåtgärder" som ska anpassa Sverige till EEC. Vi är djupt oroade över avtalet och dess syfte.

Vi tror att en bred rörelse bland kvinnorna själva nu är nödvändig för att förhindra att Sverige smygvägen ansluts till EEC.

Vi som skriver detta upprop är en grupp enskilda kvinnor från Svenska Kvinnors Västerförbund (SKV) och Grupp 8, som har börjat diskutera hur vi ska få ut den livsviktiga informationen om EEC bland alla kvinnor, och få dem att säga nej till EEC. De krav som en bred rörelse bland kvinnorna skulle kunna bygga på kunde t ex vara några av följande:

- NEJ TILL EEC — FÖR KVINNANS FRIGÖRELSE
- Arbete åt alla — 6 timmars arbetsdag
- Lika lön för lika arbete — Nej till kvinnojobb
- Rätt till bra barntillsyn
- Nej till isolering av kvinnor och barn
- Ja till kvinnan som människa — Nej till utvikning, porr och prostitution
- Kvinnan ska själv få bestämma om och när hon vill föda barn
- Vi vägrar bli "gästarbetare" i Europa — eller "vita änkor" i Sverige
- SJÄLVSTÄNDIGA KVINNOR I ETT SJÄLVSTÄNDIGT SVERIGE

Vi inbjuder härmed organisationer och enskilda att delta i arbetet.

Om du är intresserad, skriv till denna tidnings redaktion.

**Aktionsgruppen
Kvinnor mot EEC**

10.000 nya daghemsplatser varje år, säger barnstugeutredningen. Så många har man tydligen räknat med att det ska behövas i framtiden och det låter ju rikligt tilltaget. Med en sådan ökning skulle vi i bästa fall ha 80.000 daghemsplatser 1975. Men redan idag finns det över 240.000 barn under 7 år vars mödrar förvärvsarbetar.

Ställ dessa siffror bredvid varandra och barnstugeutredningens prognos blir en förolämpning mot Sveriges förvärvsarbetande kvinnor.

BARNTILLSYNEN I SVERIGE

— prognoser och verklighet

Från officiellt håll har man alltid talat om nödvändigheten att bygga ut barntillsynen. Man har välvilligt tillsatt utredningar, man har gjort prognoser, vilka alla skenbart bådär gott för framtiden. Redan vid mitten av 60-talet var man på ansvarigt håll medveten om att kvinnornas antal på arbetsmarknaden skulle stegras markant. Detta är värt att betona. Myndigheterna har alltså med öppna ögon gått en skandalös bristsituation till mötes. Staten har hela tiden varit medveten om behovet av barnstugor, men någon helhjärtad satsning på barntillsynen är det inte tal om.

Staten nöjer sig med bidrag

Till syvende och sist hänger antalet barnstugor på de enskilda kommunerna och staten nöjer sig med att lämna olika bidrag. För 1973 tänker staten hjälpa till med ett anordningsbidrag som utgår med 6 000 per plats och lån med 4 000 kr per plats. Dessutom lämnas sk driftsbidrag med 5 000 kr per år och plats till barnstuga där minst två tredjedelar av antalet platser utnyttjas minst fem timmar per barn och dag. I och med detta svarar staten för ca 75 % av personalkostnaderna, vilka utgör den största posten vid drift av barnstuga. Men eftersom daghemmen enligt en kortsiktig finansiell beräkning inte går med vinst satsar inte heller enskilda kommuner på barntillsynen.

Ökat behov — färre platser

1965 års långtidsutredning konstaterade att antalet förvärvsarbetande under perioden 1966—70 behövde öka med 110 000 personer och att nästan hela ökningen måste falla på de gifta kvinnorna. Det gjorde den också.

Med tanke på det reella daghemsbehovet är det intressant att se att man enligt Statistiska Centralbyråns arbetskraftsundersökning observerat en anmärkningsvärd ökning för småbarnsmödrarna på arbetsmarknaden. Mellan 1965—70 ökade dessa med något mer än 100 000. Utvecklingen har fortsatt under 1971.

Viktigast är dock att kunna jämföra det ökade antalet förvärvsarbetande småbarnsmödrar med antalet daghemsplatser.

Mellan 1965—70 ökade alltså antalet förvärvsarbetande mödrar med barn under 7 år med i genomsnitt 20 000 per år. Motsvarande tid ökade daghemsplatserna med ca 4—5 000 per år!

Stämmer prognoserna?

Totalt ökar förvärvsintensiteten bland gifta kvinnor starkt. 1960 arbetade 26 % och 1971 arbetade 53 %. Av prognoserna framgår att man alltid tenderar att räkna i underkant. Ett exempel: för några år sedan räknade man med att 65 % av de gifta kvinnorna skulle arbeta 1985. Det var att ta till i underkant. Idag räknar man med

att 70 % av de gifta kvinnorna ska arbeta redan 1980.

Detta sätt att räkna är signifikativt. I prognoserna förminskar man antalet förvärvsarbetande mödrar och ökar antalet daghemsplatser. I verkligheten är det tvärtom: antalet daghem är alltid lägre och antalet förvärvsarbetande mödrar högre.

Vi ska därför undersöka prognoserna för daghemsutbyggnaden lite närmare. Enligt barnstugeutredningens beräkningar ska daghemsplatserna öka med 10 000 per år (jämför ökningen av antalet förvärvsarbetande mödrar ovan.) För att man lättare ska förstå vad en sådan ökning skulle innebära i jämförelse med behovet ska sägas följande: 1971 fanns det enligt arbetsmarknadsstyrelsen 240 000 barn under 7 år vars mödrar förvärvsarbetade. Allt som allt fanns det 66 000 barntillsynsplatser till förskolebarn. Därav var 36 000 daghemsplatser och 30 000 kommunala familjedaghem. Hur återstående 174 000 (!) barn hade sin tillsyn ordnad vet ingen.

Just nu 1973 beräknar man att det finns ca 50 000 daghemsplatser och om vi får 10 000 nya daghemsplatser per år skulle vi i bästa fall ha 80 000 daghemsplatser 1975.

Men Centrala samarbetsgruppen för planering och utbyggnad av dag- och fritidshem anser att det behövs 120 000 daghemsplat-

ser 1975. I samarbetsgruppen ingår företrädare för AMS, skolöverstyrelsen, bostads- och byggnadsstyrelserna, statens planverk och LO.

Men man bör observera att dessa 120 000 daghemsplatser bara syftar till att täcka 50 procent av daghemsbehovet. Mer anser man inte är "realistiskt".

Konjunkturstyrd barntillsyn

Trots att det är en gåta varför barnstugeutredningen beräknar att antalet daghemsplatser ska öka med just 10 000 platser per år ska vi se om ens det stämmer. 1969 och 1970 nyanmäldes knappt 6 000 platser per år, 1971 nyanmäldes drygt 9 000 platser, men 1972 anmälades bara 6 650, således en minskning.

Det är uppenbart att den ekonomiska åtstramningen ögonblickligen slår mot barnstugesektorn.

I detta sammanhang är det värt att citera AMS:s PM Arbetsmarknaden och barnstugorna: "Anmärkningsvärt är att kvinnorna ökat på arbetsmarknaden också under s k lågkonjunkturår. Möjligen dämpas tillväxten något under sådana år. Någon minskning har inte noterats under nu pågående konjunkturavmattning."

AMS säger vidare: "Om arbetslösheten bland småbarnsmödrar jämförs med övriga kvinnors kan man konstatera att småbarnsmödrarna generellt har en något högre arbetslöshet. År 1971 var andelen arbetslösa småbarnsmödrar 3,1 % mot 2,8 % för övriga kvinnor".

Att vi har en konjunkturstyrd barntillsyn är alltså utom all diskussion, liksom det totalt oansvariga i kommunernas nedskärning av daghemsplatserna. Efter att ha analyserat den totala bilden av barnstugebehovet i landet ska vi nu gå över till de enskilda kommunerna.

LO undersöker daghemsbehovet

1969 utförde LO en mycket intressant undersökning som heter "Beräkning av daghemsplatser

Hur många utredningar ska vänta tills efter valet?

"Ska riksdagen hinna vädra förskolelagen (barnstugeutredningens förslag) före valet? — Nej, vi hinna inte få fram en proposition före valet, tror statsrådet Camilla Odhnoff", enligt DN 22/1 -73. Abortutredningens förslag sover, barnstugeutredningens får vila. Vi vill veta FÖRE valet vad som ska hända med utredningarna! "Det är inte ett försök till förhållning", säger Camilla Odhnoff i intervjun. Nej. Det ÄR en förhållning.

1975". Beräkningen har utförts i 125 kommunblock som 1965 svarade för 80 % av hela antalet barn i landet i åldrarna 0—6 år.

Med utgångspunkt från folkräkningen 1965 har för varje kommunblock behovet av barntillsyn beräknats med hänsyn till barnantalet, barn till förvärsarbetande mödrar i första hand, men även barn till män som är ensamma vårdnadshavare. Vidare har man försökt beräkna förvärsintensiteten år 1975 i de berörda kommunblocken.

I undersökningen har man för varje kommun givit uppgift om antalet barn 1975 mellan 0—6 år enligt länsplanerna, antalet barn till förvärsarbetande mödrar 1975, antalet daghem 1971 enligt kommunernas prognoser och slutligen antalet daghemsplatser 1975 enligt LO:s målsättning.

LO:s målsättning är liksom Centrala samarbetsgruppen att man ska ha 120 000 daghemsplatser 1975. Även här syftar man till att täcka endast 50 % av behovet*). Det bör här poängteras att

*) 100 % behovstäckning är i artikeln genomgående beräknat efter det totala antalet barn under 7 år vars mödrar förvärsarbetar idag. Det verkliga behovet där man skulle räkna in barn till mödrar som studerar, är dolt arbetslösa etc är ännu inte beräknat någonstans.

barn till den stora gruppen studerande inte tagits med i beräkningarna.

Antalet vuxna i utbildningen ökar år från år enligt AMS. 1970 deltog 103 000 kvinnor i den kommunala vuxenutbildningen, och i AMS-utbildningen deltog 60 000 kvinnor. Man har heller inte tagit med i beräkningen de 100 000-tals kvinnor som skulle vilja ut i förvärvslivet om de kunde få arbete. Dessa kvinnor tillhör gruppen s k dolt arbetslösa. Av 1 milj dolt arbetslösa var ca 750 000 kvinnor.

210 000 kvinnor gav som skäl för att man inte arbetade brist på barntillsyn. (Enligt låginkomstutredningen.)

När man ser till LO:s målsättning ska man alltså ha i minnet att den för det första bara syftar till halv behovstäckning och att man för det andra utesluter alla de ovan uppräknade grupperna.

Överbudspolitik

Vi vet alla att kommunerna i valtider försöker överträffa varandra med generösa anbud i daghemsfrågorna. Man pekar på linjer, kurvor, diagram och prognoser som alla visar att just den kommunen ligger bäst till i fråga om ökning av antalet daghemsplatser.

Vi ska ta några stickprov för att se hur prognoserna har stämt. Vi kan börja med Solna som uppgivit att man ska uppnå en behovstäckning på 80 % 1975. Solna hör dessutom till de kommuner som redan 1965 hade en hög för-

EL-ORGLAR

i alla prislägen

PIANON GITARRER

Förstärkare

Tillbehör m. m.

Förmånligt hos

OGE MUSIK

Halmstadsvägen 33
Björkhagens Centrum
Tel. 48 29 59

värvsintensitet för gifta kvinnor (över 40 %).

1971 skulle Solna enligt sina egna planer ha 1 080 daghemsplatser. Enligt Statistiska Centralbyrån hade man i verkligheten endast 750 fastställda platser. (Jag räknar varken här eller i fortsättningen med överinskrivningen.)

1975 planerar Solna att ha 1 117 platser, vilket enligt ovan skulle täcka 80 % av behovet. Men jämför man denna siffra med LO:s som ändå bara gäller halv behovstäckning blir intrycket ett annat. LO anser att Solna behöver 1 800 platser. Hela behovet innebär alltså 3 600 platser. 1975 skulle det då fattas 2 483 platser i Solna. Ändå tycks det som man i prognoserna räknat med ett misstänkt lågt antal förvärvsarbetande mödrar. 1975 ska det enligt länsplanerna finnas knappt 10 000 barn i kommunen, men bara 3 000 barn

som har förvärvsarbetande mödrar. Detta innebär att man räknat med en förvärvsintensitet på bara 30 % trots att den redan 1965 låg på över 40 %.

Men vi vet enligt Statistiska Centralbyråns arbetskraftsundersökningar att förvärvsintensiteten bland småbarnsmödrar ökar kraftigt varje år.

Vi kan sedan fortsätta med Täby, som alltid skrutit med en ovanligt hög utbyggnadstakt, vilken dock slutat på papperet som vi snart ska se. För 1971 hade kommunen planerat att man skulle ha 597 daghemsplatser, men det blev bara 359 (enl SCB) och än i dag har man inte lyckats nå målsättningen för 71. Man har idag 439 platser. Samtidigt står 1 500 barn i kö varav 1 000 barn har ett akut behov.

I slutet av 1971 lovade kommunen att Täby skulle höja antalet

platser med 380 mellan 72—76. Detta skulle innebära en mycket positiv ökning på knappt 100 platser per år, vilket innebär ca 800 platser 1975. Inom parentes behövs det då enligt LO 1 100 1975 (ni kan själva fördubbla antalet och få fram siffran för hel behovstäckning).

Men redan våren 72 kom det snöpliga beskedet från sociala centralnämnden i Täby: Inga nya barnstugor nästa år. Pengarna räcker inte till just nu. Annat måste gå före. I pressen talade man om en krissituation.*

Vem vågar lita på prognoser?

Vi ska nu övergå till staden Borås, som 1965 hade Sveriges näst högsta förvärvsintensitet för gifta kvinnor med 49 procent. Borås har ju som bekant en "kvinnovänlig industri" (Sundbyberg, som tyvärr inte ingick i LO-undersökningen, låg högst med 51 procent). Redan för tio år sedan hade kommunen 3 200 barn med förvärvsarbetande mödrar och ca 490 daghemsplatser.

För 1971 hade Borås verkligen inga storstilade planer, men inte ens dessa infriades. Man hade tänkt sig öka antalet platser till totalt 639 men det blev 598. Sedan 1967 har Borås lyckats genomföra en ökning på exakt 25 (!) platser per år.

Man kan jämföra denna siffra med Täby som trots en otillräck-

* Nyligen meddelade Täby kommun stolt att man genom "besparingsåtgärder" fått ett överskott på 9 milj. kr i socialbudgeten 1972/73!

BRA LOTTER är alltid LÄTTSÅLDA LOTTER

FAIR PLAY tombolalotter är fuskssäkra.

Lotterna öppnas genom att lottändarna bryts av.

5.000 st med fören.-tr. kr 99:—
10.000 st „ „ „ 166 —
20.000 st „ „ „ 290:—

Vid större antal begär offert!

SAMTLIGA PRISER GÄLLA INKL. MOMS OCH PORTO!

G. V. GAJNER AB

Alviksvägen 47,
Box 15039, 161 15 Bromma 15
Tel. 08/25 84 00.

lig utbyggnad och betydligt lägre folkmängd och förvärvsintensitet bland småbarnsmödrar byggt ut med 60 platser per år sedan 1967.

Enligt LO kommer det att behövas 2 200 daghemsplatser i Borås för halv behovstäckning. För att uppnå detta skulle Borås kommun plötsligt behöva öka daghemsplatserna med ca 450 platser per år istället för 25.

Trots denna absurt låga behovstäckning har man som vanligt räknat förvärvsintensiteten för lågt. Enligt länsplanerna skulle det totala antalet barn i Borås vara 11 800 1975, men antalet barn med förvärvsarbetande mödrar endast 3 700. Detta innebär en förvärvsintensitet på bara 30 % trots att den redan 1965 var knappt 50 %.

Man vågar inte lita på prognoserna.

Vem vågar lita ens på kommunernas vilja?

Stockholm bäst trots 15.000 i kö

Listan på kommuner som inte håller vad de lovar skulle kunna göras lång. I Stockholm står ca 15 000 barn i kö. För 1971 hade Stockholm planerat att ha totalt 8 700 platser, men som vanligt blev det bara 7 900. LO anser att Stockholm borde ha 12 000 platser 1975.

Mellan 1967—71 ökade Stockholm sina daghemsplatser med ca 540 per år. För att komma upp till LO:s halva behovstäckning 1975 måste platserna öka med 1 600 per år.

Är det någon som tror att Stockholm kommer att lyckas med det? Nej, förra året beslöt kommunfullmäktige i Stockholm att skära ned utbyggnaden till hälften från 1 006 till 589 nya platser, vilket var den gamla vanliga utbyggnadstakten.

Man kanske inte skulle vilja se

Stockholm som något ideal när det gäller utbyggnadstakt, men faktum är att staden har det högsta antalet daghemsplatser i landet även i förhållande till behov och förvärvsintensitet.

Som vi har sett stryps barntillsynen i lågkonjunktur. Förutom den katastrofala bristsituationen höjs taxorna över hela landet, förkortas öppethållandetider, inskränks antalet barnasamirer. Dessutom underlåter man att kompensera arbetstidsförkortningen med mer personal.

I detta läge säger man på arbetsmarknadsstyrelsen: "Erfarenheterna från det senaste decenniet har bl a visat att kvinnorna trots att relativt stor arbetslöshet redovisats ändå ökat sitt deltagande i arbetslivet även vid konjunkturedgångar. — Sådana perioder borde därför utnyttjas av kommunerna — eventuellt som samsättningskapande åtgärder — till att bygga ut verksamheten för att därigenom stå bättre rustade att möta högkonjunkturernas ökade krav om en snabb tillgång på arbetskraft".

Trots det ytligt sett positiva i ett sådant uttalande står AMS värdering helt klar. Man rör sig med näringslivets termer: sysselsättningskapande åtgärder, tillgång på arbetskraft, konjunkturedgångar osv.

Men inte någonstans finns ett ord om att man ska bygga daghem för barnens skull eller för att kvinnan har rätt till arbete vare sig det är tal om "ökat krav om snabb tillgång på arbetskraft" eller ej.

Gunilla Granath

Källor: SCB:s Barnstugor och Familjedaghem 1970/71 Kommunvis fördelning.

AMS: Kvinnorna och arbetsmarknaden.

AMS information: Barntillsynsplatser i kommuner med mer än 10 000 invånare 1968—1972.

LO: Beräkning av daghemsplatser 1975.

Bengt Jönsson: Daghem och samhällsekonomin.

Låginkomstutredningen.

Remissvaren på Barnstugeutredningen

Dagens Nyheter har gjort en genomgång av remissvaren på Barnstugeutredningen (2/1 -73) och bland annat funnit följande synpunkter:

Kommunförbundet är mest kritiskt till BU:s förslag (det är ju kommunerna som får ta de största kostnaderna vid utbyggnaden). Man säger att förbundet "i motsats till utredningen också är nödsakat att ta hänsyn till ekonomiska realiteter". Med den utgångspunkten säger man nej till heltidsdaghem för barn under ett år; till nattöppet; till pedagogkonsulter; till vidareutbildning av personal och till personalökningar.

TCO går rakt emot i sitt svar:

Bind personaltätheten i en stadga till förskolelagen. Kommunerna måste ge förtur åt förskoleverksamhet. Pedagogkonsulterna är mycket viktiga. Staten bör betala hela den pedagogiska personalen.

LO och SAF anser att förskolans öppethållandetider ska anpassas till föräldrarnas arbetstider:

"Tendensen är att allt fler får udda arbetstider inom såväl vård- som servicesektorn. Om inte förskolan anpassas till detta är alternativet dålig eller ingen tillsyn". (LO)

"Det är orealistiskt att räkna med en genomgripande förändring av arbetslivet inom överskådlig tid." Förskolan måste "i relativt hög grad anpassas till de vuxnas arbetsrytm". (SAF)

Alltså tvärtemot vad PBU-teamet (de psykologer som tjänstgör vid barnavårdscentraler och barnstugor) anser:

"Vi finner det ytterst tveksamt om dessa förslag kan förenas med principer om att samhället bör solidarisera sig med barnen och deras rättigheter." I stället bör man skapa andra arbetsmöjligheter. Nödlösningar innebär "att man medvetet tar risken att barnen kommer till skada".

Mera statsstöd efterlyser bl. a. LO, TCO och Socialdemokratiske Kvinnoförbundet.

Staten bör ta på sig större delen av driftkostnaderna.

Till de kuriösa remissvaren hör KAK:s (Kungl. automobilklubben) som menar att "Betänkandets förslag kommer enligt KAK:s uppfattning att resa stora problem såväl för barnen och tillsynshavarna som för alla andra trafikantgrupper, inte minst förare av motorfordon."

Men nu "binner" man inte lägga fram en proposition före valet, och efter valet är det kanske inte så viktigt längre...

**GUNBORGS
BLOMSTERHANDEL**
T-stationen i Björkhagen
Halmstadsvägen 22

● Föräldraförsäkring ● Enhetstaxa på daghem ● Förbättrade bostadstillägg ● Höjd barnpension

Det är några av de reformer som familjepolitiska kommittén föreslår i det betänkande man lade fram i höstas. Sammanlagt beräknas reformpaketet kosta 935 milj. kr. Betänkandet omfattar 650 sidor och innehåller en grundlig genomgång av de stödåtgärder som f.n. finns för barnfamiljer samt en hel del statistik om familjens ekonomiska och samhällsliga situation. Sedan artikeln skrevs har Sträng i sin budget bl.a. föreslagit följande reformer: moderskapsförsäkringen blir föräldraförsäkring, rätt till sjukpenning för att vårda sjukt barn, ändrade bostadstillägg, höjd barnpension samt ökade bidrag till barnhem, fritidshem och barnstugor.

FAMILJESTÖD

Utredningens riktmärke har varit att "åstadkomma större jämlikhet i materiella villkor inte bara mellan barnfamiljer och familjer utan barn utan även mellan barnfamiljerna inbördes, som har barn i olika antal och åldrar". Medan familjepolitiken t. ex. under 30-talet ansågs som en befolkningspolitisk fråga är den numera "ett led i en allmän socialpolitisk strävan att minska skillnaderna i levnadsstandarden mellan olika skeden i en människas liv". Familjepolitiken bör också ses ur den aspekten att hela den nu aktiva generationen — även de barnlösa — bör delta i försörjandet av den unga generationen, som sedan i sin tur får försörja de nu aktiva, när de lämnar förvärvslivet.

I utformningen av stöd åt barnfamiljer uppstår en rad valsituationer, påpekar kommittén. Man kan t. ex. arbeta efter en rättvisemodell där barnfamiljer och familjer utan barn ska ha samma standard på alla nivåer i samhället, dvs. en utjämning upp i 100.000-kronorsklassen (horisontell transferering). Eller kan man hävda att familjer med lägre inkomster prioriteras framför familjer med höga inkomster (vertikal transferering). Vissa åtgärder kan bidra till inkomstutjämning, andra vara neutrala ur den synvinkeln eller t. o. m. gynna höginkomstfamil-

jer. Vissa åtgärder kan bidra till en mindre könsbunden fördelning av roller och arbetsuppgifter, andra kan befästa det traditionella familjemönstret. Diskussionen måste därför föras "mot bakgrund av den pågående samhällsutvecklingen". Kommitténs bedömning att stödet i första hand bör ökas till de familjer som har det största behovet är "självfallet en politisk värdering".

Lite fakta om barnfamiljerna

Vid 1971 års utgång fanns i Sverige ca 1.132.000 familjer med barn under 18 år. De fördelade sig enligt följande:

<i>Ensamstående med barn</i>	187.000
<i>Makar med barn</i>	945.000

"Ensamstående" omfattar alla icke-gifta samt gifta icke-sammanboende. 1/3 av de ensamstående sammanbor med någon "under äktenskapsliknande former".

Det fanns ca 2 milj. barn under 18 år, fördelade enligt följande:

— 3 år	441.000
4—6 år	368.000
7—17 år	1.995.000

Antalet barn i varje familj fördelade sig enligt följande:

1 barn	521.000
2	422.000
3	142.000
4 eller fler	47.000

Den viktigaste förändringen ur familjepolitisk synvinkel är den att tvåförsörjarfamiljen blir allt vanligare. I 55 procent av familjerna arbetade båda makarna (varav i 17 % bägge jobbade heltid). Förvärvsintensiteten bland gifta mödrar ökar hela tiden. 1971 förvärvsarbetade 47 procent av mödrarna med yngsta barnet under 3 år, 59 procent av mödrarna med yngsta barnet 3—6 år och 69 procent av mödrarna med yngsta barnet 7—10 år. 30—40 procent av mödrarna har återupptagit sitt förvärvsarbete när barnet är 8—9 månader.

Samtidigt har en annan viktig förändring skett. Genom den längre skolgången och det faktum att ca 70 procent av ungdomen går vidare efter grundskolan bidrar ungdomar i 15—17-årsåldern inte som förr till familjens försörjning. Samtidigt är den yngre generationen, av bägge könen, inriktade på att delta i arbetslivet. Sverige har också under den senaste 25-årsperioden blivit ett invandrarland: 8—9 procent av alla förskolebarn är invandrare.

Allt detta är viktiga faktorer att ta hänsyn till vid utformandet av familjestödet, bl. a. i avvägningen mellan behovet av kontantstöd och behovet av ökad samhälllig service.

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår ett treårsprogram för utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna, avsett att genomföras under perioden 1974—76. Minst lika viktigt som kontantstöd är att genom en utbyggnad av barntillsynen göra det möjligt för föräldrarna att förvärvsarbeta. I tre situationer måste dock den ena föräldern vara hemma: i samband med barnets födelse, vid barns sjukdom och då svårt handikappade barn vårdas i hemmet. Reformförslaget omfattar följande åtgärder:

- Moderskapspenningen bör göras om till en *föräldraförsäkring*. *Föräldrapenningen* ska utgå med sjukpenningens belopp eller med minst 20 kr/dag. Ersättningstiden höjs från 6 till 8 månader. Fadern får dessutom möjlighet att vara hemma högst 10 dagar i samband med barnets födelse, och då utgår föräldrapenning till bägge föräldrarna. *Anställningsskyddet* ska gälla även fadern och omfatta 8 månader. *Foster- och adoptivföräldrar* jämställs med biologiska föräldrar om barnet är under 8 månader.

Familjepolitiska kommittén tillsattes 1965. I direktiven sades bl. a. riktmärket skulle vara att åstadkomma större jämlikhet i materiella villkor inte bara mellan barnfamiljer och familjer utan barn utan även mellan barnfamiljerna inbördes. Kommittén har tidigare avlämnat betänkandet "Barnbidrag och familjetillägg" (SOU 1967:52), samt två promemorior: "Avbrott i ledighet vid havandeskap" och "Jämställhet mellan män och kvinnor inom sjukförsäkringen" förutom ett antal remissvar och riksdagsskrivelser. Utredningsarbetet har letts av generaldirektör Lars-Ake Åström.

- Föräldrar har rätt att 10 dagar/år uppbära *sjukpenning* för att stanna hemma och vårda sjukt barn.

- *Vårdbidrag till svårt handikappat barn* föreslås höjt till 710 kr/mån., vara beskattningsbara och berättiga till ATP.

- Kommittén föreslår vidare *enhetstaxa för barntillsyn*, förslagsvis med 14 kr/dag för makar och 7 kr/dag för ensamstående, med frihet för kommunerna att sätta lägre taxa eller ge avgiftsbefrielse.

- *Bostadstilläggen* bör bedömas med utgångspunkt från deklarationen, för att undvika den nuvarande eftersläpningen. Bidragen ska beräknas från den s. k. sammanräknade inkomsten, dvs. före avdragen, för att minska marginaleffekter. I stället föreslås en enhetlig reduktionsfaktor på 15 procent. Bostadstillägget föreslås också höjt från 75 kr per månad och barn till 100 kr samt åldersgränsen för barn som ger rätt till bostadstillägg höjd från 17 till 18 år.

- *Barnpensionen* föreslås höjd till en garantinivå motsvarande 40 procent av basbeloppet, vilket skulle innebära 236 kr/månad. Åldersgränsen bör höjas från 16 till 18 år.

- *Bidragförskotten* föreslås finansierade av staten.

- vid *bosättningslån* bör sociala skäl i högre grad beaktas.

- Beträffande *invandrarbarnen* föreslås att kravet på sex månaders vistelse i landet för rätt till barnbidrag slopas, liksom också medborgarskapsvillkoret för rätten till bidragförskott och vårdbidrag till svårt handikappat barn.

- Slutligen föreslås att hemmakeförsäkringen och rätten att teckna frivillig *sjukförsäkring* utsträcks så att den även tillkommer ensamstående föräldrar med barn som fyllt 16 men ej 18 år.

Kostnader, administration

Föräldrapenningen beräknas kosta ca 320 milj. kr, utbyggnaden av

bostadstilläggen ca 410 milj. kr. Sammanlagt beräknas reformerna kosta 935 milj. kr varav 705 milj. kr faller på staten. Administrationen bör enligt kommittén skötas av försäkringskassorna.

Reservationer

I reservationerna föreslås bl. a. att ersättningstiden för föräldrapenningen bör utsträckas till 12 månader, att den taxerade inkomsten ska ligga till grund för inkomstberäkning, att ett vårdnadsbidrag på 7.200 kr införs för alla familjer som har barn under 3 år och ej fått eller sökt plats på daghem (Nils Carlshamre); vidare att de allmänna barnbidragen bör värdesäkras genom indexreglering samt att vårdnadsbidrag generellt bör utgå till barn under tre år (Einar Larsson och Ingemar Mundebo).

Sammanfattning

I stort sett kan man med tillfredsställelse hälsa åtskilliga av de reformer som förs fram, främst de försök som görs att ge fadern samma rättigheter — och skyldigheter — gentemot barnen. Kommitténs utgångspunkt — att familjestöd främst bör utformas som hjälp åt föräldrar att förvärvsarbeta och inte som bidrag — är riktig. Samtidigt är det framför allt bidrag som diskuteras medan en grundläggande jämlikhetsfråga i barnfamiljer är rätten till förkortad arbetstid kopplad till ett vårdbidrag, så att inkomsten inte behöver sänkas. För många, kanske de flesta, är det omöjliga i att tidsmässigt och psykiskt kombinera barn och förvärvsarbete minst lika pressande som de ekonomiska påfrestningar det innebär. Och barnens rätt — som ju måste vara det viktiga i alla former av familjestöd — kan inte hävdas bara med pengar. Det är också rätten till bra miljö, till bra bostäder och bra daghem, till föräldrar som inte är sönderstressade, till en plats i samhället (se vidare artikeln om samhet i detta nummer!). LW

Kvinnorna finns representerade överallt. Kvinnoorganisationer till att kvinnornas politiska medvetande höjs — speciellt viktigt eftersom kvinnorna fortfarande sköter barnen mest. De s k kvinnliga egenskaperna — ömhet, mjukhet, omtänksamhet — omfattas nu också av männen. Karin Lentz ger några intryck från ett besök i Kina.

Glimtar från Kina

Betraktar man kvinnorna i Kina med borgerliga ögon, konstaterar man, att de är "kvinnliga". De är i allmänhet mindre än vi, de är mer finlemmade, de har kolsvart hår, rakt, i flätor eller klippt i pagfrisyr, ofta med lugg. Hyn är vit, gula i hyn är endast bovorna med kapitalistiska idéer i operorna. Vad vi menar med kvinnliga egenskaper, omfattas även av de kinesiska männen. Från att i det gamla samhället ha varit ärelystna, egoistiska, tuffa och hårda — inte minst i behandlingen av kvinnan — uppträder männen i Kina med stor mjukhet, omtänksamhet, vänlighet och värme. Och med en stor portion humor. Hos både man och kvinna ligger skämt och skratt mycket nära ytan. Men man skrattar och skämtar inte åt varandra, inga raa skratt åt andras ev. förlägenhet. Man skrattar med varandra, mot varandra.

Direkt förlägen såg jag aldrig någon. Man kan dölja en viss förvåning genom att skratta. Ofta kom våra, som vi kallade Sverige-frågor kineserna att skratta. Kanske för att dölja att frågorna kändes egendomliga. När vi frågade om föräktenskapliga förbindelser och ogifta mödrar, skrattade de. Ingetdera finns, svarade de sedan, något som har kommit många västerlänningar att beskriva förhållandena mellan man och kvinna i Kina som avkönade och mena, att det var onaturligt. Vi tyckte tvärtom, att förhållandena verkade mycket naturliga.

När mannen är 25—27, kvinnan något yngre, börjar de tänka på att gifta sig. De har kanske träffat någon som de trivs med på arbetet. Tredje part kan också presentera "de två" för varandra, om de fattat tycke för varandra på avstånd. Och så gifter de sig. De anmäler detta för närmast berörda revolutionskommitté och arbetsplatsen. Dessa hjälper till med att skaffa våning och möbler.

Vi frågade vår tolk, 22 år, när han skulle gifta sig. "Om ett par år, först måste jag arbeta och studera mera för att bli av med mina borgerliga idéer". Han hade, som många andra studenter, manliga och kvinnliga, deltagit i kulturrevolutionens diskussioner vid universiteten deltagit i kritiken av lärarnas alltför teoretiska undervisning, kritiserat rekryteringen av studerande, få kom från arbetare, bönder och soldater.

Han hade också som rödgar-dist gått ut på landsbygden. De lämnade sina skolor och universitet för att föra ut masskritiken till bönderna, för att med dem diskutera de 2 linjerna — den kapitalistiska och socialistiska — och för att lära den rätta politiska insikten av arbetarna och bönderna. De arbetade med bönderna i jorden. Man vill bryta de intellektuella isolering från de arbetande. (80 procent av befolkningen i Kina bor på landet.)

Samma saker hade vår kvinnliga tolk att berätta. Hon hade också besökt en kaderskola. Dessa

skolor kom till på ordförande Maos direktiv och var en direkt följd av kulturrevolutionens diskussioner. Man ville motverka skillnaderna mellan kroppsligt och andligt arbete, mellan stad och land. Kadrerna, dvs lärare, läkare, tjänstemän, drog ut på landet, byggde sina egna skolor och hus och bedrev jord- och lantbruk hos bönderna, deltog i deras diskussioner om produktion och politik. Kadrernas barn bodde också här, man har daghem. De flesta arbetsplatser har daghem, vilket underlättar kvinnans möjligheter att delta i produktionen. Eller så passas barnen av mormor eller farmor. Flera generationer bor ofta tillsammans.

Ålderdomshem finns, men där bor bara de som inte har barn eller släktingar. De gamla kan även bo i sina hus, då hjälper de unga till med matlagning, husbestyr och de läser för dem.

Pensionärer har mycket att syssla med, när de har bestämt sig för att gå i pension. De kan göra detta, män vid 60 års ålder, kvinnor vid 50. De får då 70 procent av den sista lönen, vilken också är den högsta. De flesta arbetar dock längre. Gamla arbetare har dubbla uppgifter. De lär ut yrkeskunskap till de unga, men de berättar och påminner också om det gamla samhällets orättvisor, så att de unga ska inse hur mycket bättre det nya samhället är.

Lika lön för lika arbete gäller nu i Kina. Man anser det dock

Tre dikter av Astrid Pettersson

Premiering

Så skönt att Kennelklubbens hundar
bara kan sitt hundspråk
och att ingen tolkar
hur det känns att vara tik
och icke själv få välja partner
Bara föda rasens stamkryss
hundrafallt EXTERIÖREN.
Klokhet. Månheten om valpar.

SolidaRITETEN: Väderkornet,
räknas ej i avelsvärde
i salongshunds stamträd
Indisk ko är helig
Kristendomens man har helig lem
i sin egenskap
Grevens hund har blodet rent
Grevens blod förkalkas
premieringskryssande han ser:
FLICKOR Sällskapshundar:
Hon är ju söt, den lilla saken
Herdestund med hund
Para bara rasrent
Vara, eller icke vara
det är frågan

Böcker saknas

Av utrymmesskal har vi ty-
värr inga bokrecensioner i
detta nummer.

Svavelstickorna i silverdosa

De skulle förvaras så säkra
att icke ogifta gjorde abort

Både matmor och piga
miste sitt liv enligt lagen
som slopades — tvåhundra år sen

Bara dosan är kvar
och hänger i kedjan än på mitt bröst.
—Ta nävern till könnle sa mor:
Det fruntimmersvele
som inte kan vakna ottetupptidigt

och tända med första
svavlet i fyrestickedraget
får förr eller senare krusa och tigga
och springa till grannen
och träskon
och låna en glöd.
Och det ska jag säga att glöden
du tände i bygden
den kolnar i svart i din träsko
och tider skall minnas och säga:
Hon lånade eld
Det betyder att du får en unge
i förtid
Och skammen den faller

på mor din
Det spårar i släkten
på lösaktigheten.

Strejkåret 1909

Det drog tusen barn på lerig gata
svarta året när jag föddes
Sorgesvart så svart att kyrkan
avskrev helvetet.
Kallt i strejkhots spisar
utan mat i grytan. ARBETSLOS
Svenska folket spottade det ordet
Svartfot den som bjöd sig.
Inget nytt ord för den som stal
Svartfot. Mors beskrivning: Lånad eld.
Fotens stämpel på ett hemgolv.
Svartfot 1909. Djävlar.
Fattigfogdarna i staden utsågs
tjugo fogdar, Göteborg
Under sig de hade mest helbräggde
hjon
Lemmalytta, krymplingsinvalid.
Villiga att rapportera bettleri.
ställda i FORTROENDET att räkna
tiggerangar

Sveriges Rikes Lag, som sade:
Den som bettlar
den som tigger mat för sig
och den som skickar andra
straffas lika
TUKTHUS
Bonden, far min sade:
Tiggarpåsen är det enda som är helt
på den.
Men min hederliga mor blev icke
svaret skyldig. Sade.
Stackaren har alltid fått en stackare
inunder
Hon har kanske tiggat en böteklut,
hans hustru
Hund på hund
så länge som en rackas valp
kan se på månen
och ge skall.

som en fördel som socialismen
medfört, att kvinnan nu inte be-
höver arbeta med det tyngsta ar-
betet. De kvinnor, dvs arbetar-
klassens kvinnor, som arbetade i
det gamla samhället tilldelades
tung och smutsiga jobb. De tyng-
sta arbetena ger i dagens Kina
högsta arbetspoäng, vilket alltså
innebär att kvinnorna för det
mesta har lägre lön, men "vi ar-
betar inte för lönen skull, vi ar-
betar för att höja vårt politiska
medvetande." De behöver inte ar-
beta för att försörja sig.

De har som alla andra de fem

garantierna — kläder, mat, bo-
stad, arbete och en hedersam be-
gravning. — Som trygghet.

Kvinnorna är representerade
överallt i samhället, dock med lägre
antal än männen. Betänker man
att de före befrielsen förde en
icke-människovärdig tillvaro, som
man kan jämföra med arbetarklas-
sens kvinnor i Indien, inser man
att framstegen för de kinesiska
kvinnorna är enorma. Eftersom
man anser det riktigt, att kvin-
norna mest har hand om barnen,
anser man det följaktligen också
mycket viktigt att kvinnornas

ställning stärks. Kvinnoorganisa-
tioner överallt ser till att kvin-
nornas politiska medvetande höjs.
Även utan dessa, hade det funge-
rat, eftersom hela samhället fun-
gerar politiskt medvetet. Man be-
driver politiska studier 1—2 gång-
er i veckan, men vad som är vik-
tigt är att man dagligen bedriver
politik genom sitt arbete i fabri-
ken, skolan, sjukhuset, varuhuset
osv. Man behandlar m a o inte po-
litik som något för sig, något av-
skilt, något som politiker skall ta
hand om, utan politik angår alla,
politik är allt.

MATRECEPT

för större och mindre kassor och familjer

Vi Mänskors läsare efterlyser ibland matrecept, handarbetsbeskrivningar o dyl i tidningen. Nu har vi ju varken ambitionerna, resurserna eller möjligheterna att konkurrera med proffsen på området, de s k damtidningarna. Vi vill i stället ägna våra sidor åt sådant som dampressen garanterat inte tar upp. Fast på sista redaktionsmötet enades vi om att maten står över ideologierna och upplåter därför två sidor åt billiga och beprövade recept som vi fått från matintresserade av bäge könen. Varsågod och

BORT MED MOMS PÅ MATEN!

Gryta med kikärter och renskav

1/2 kg kikärter
1 stor gul lök
10 kryddnejlikor
2 purjolökar
1 grön paprika
1 vitlök
1 bit pimientos
4 stora tomater
1 pkt renskav
(oliv)olja
timjan
salt
svartpeppar
buljong
lagerblad

Kikärter kan man inte köpa på så många ställen. Det är tråkigt eftersom kikärter i likhet med andra torkade bönor är gott, billigt och fullt av proteiner.

Kikärter används mest i arabvärlden.

Blötlägg ca 1/2 kg kikärter i rikligt med vatten och låt dem stå i minst 6 timmar, gärna över natten. När dom är färdiga måste man skölja dom.

Lägg dom i en kastrull, häll på vatten så att det står någon cm över ärtorna. Koka upp och skumma, dvs ta bort det grums som bildas på ytan. Lägg i en stor gul lök, späckad med 10 kryddnejlikor. Häll i en skvätt olja, gärna olivolja. Lägg i ett par lagerblad.

Kokas under lock 1 1/2—2 timmar. Strax innan dom kokat färdigt häller man på salt.

Efter ca 1 timme kan man börja hacka två purjolökar, en grön paprika, en vitlök, en bit pimientos (om man vill). Skala fyra stora tomater (koka dom i vatten 10—20 sek, doppa dom sen i kallt vatten så är det lätt att dra av skalen). Kärna ur tomaterna och hacka dom. Låt löken puttra i olja eller smör, lägg i pimientos och tomater plus lite timjan, svartpeppar, salt och lite andra kryddor som man gillar. Låt grönsakerna stå och puttra en liten stund.

Gör i ordning renskaven som det står på paketet. Häll på lite kokande vatten eller buljong och låt det eftersteka några minuter. Blanda renskaven i grönsakerna.

Om kikärterna är mjuka och goda nu så ta bort löken och lagerbladen och behåll den vätska som förhoppningsvis är kvar. Häll i grönsaks/renskavs-blandningen och blanda. Ställ det hela i ugnen på svag värme i en timme med lock på. Kan ätas kallt. Eller varmt.

Sjömansgryta

Det här receptet kommer från en sjömanskock som i sin tur fått det från en indisk kock någonstans på en båt på Indiska Oceanen. Gott, drygt och ganska billigt.

1 kyckling/broiler/höna, alternativt bogfläsk el liknande kött

buljong	}	Mängden anpassas efter hur stor grytan ska vara. Ungefär lika mycket av varje sort.
lök		
äpplen		
ananas		

(mango chutney)
curry

Smält smör i en panna. Stek finhackad lök tills den blivit mjuk. Lägg över den i en gryta. Stek därpå finhackat äpple tills det "smält ner". Lyft över det i grytan. Samma sak med den hackade ananasen.

Häll försiktigt lite mango chutney över röran, om ni har det. Pudra över curry tills alltihop blir brunt. Pudra på lite mjöl. Rör hela tiden. Bryn köttet eller fläsket.

Om ni har kokat en kyckling, späd med buljongen. Annars späd med vanlig buljong. Skär ned köttet och låt alltihopa koka en halvtimme. Serveras med ris.

Pelles pastej

Den här pastejen är inte svår alls, enligt Pelle. Inte så billig kanske, men god.

- 3 hg kycklinglever, färsk eller djupfryst
- 1 ägg
- 2 dl vispgrädde
- 1 msk smält margarin
- 1,5 msk skorpmpjöl salt, peppar
- konjak eller sherry.

Han hackar levern ganska fint och rör sedan i alla ingredienserna och avsmakar med konjak eller sherry. Läger sedan smeten i en form och låter den stå i vattenbad i ugnen ca 1 timme (175°) eller tills en sticka han prövar med förblir torr.

Snabb fiskgryta

- 1 pkt djupfryst fisk/färsk torsk el dyl.
- purjolök
- 1 tomat
- gurka
- 1—2 ägg
- (räkor)
- dill eller dillfrön

Skär fiskblocket i 2—3 cm tjocka skivor, skär purjolöken i ringar. Lagg det tillsammans med dill eller torkade dillfrön i kokande vatten och koka så länge som står på paketet, eller 7—10 min. Hårdkoka samtidigt 1—2 ägg och skär tomaten och gurkan i skivor.

När fisken kokat färdigt, lägg ner de hackade äggen och grönsakerna. Skiva ev kokt potatis över.

Det är dillsmaken som ger grytan dess goda smak, men det går lika bra att använda torkade dillfrön som färsk dill, inte bara i den här grytan utan i de flesta sammanhang.

Chokladmousse

- 3 dl vispgrädde
- 1 stor blockchoklad (mörk)
- 1 äggula
- 1 msk kaffe

Vispa grädden hårt. Smält chokladkakan i vattenbad, rör ned kaffet. Rör i smeten i grädden. Vispa ned äggulan. Häll upp i kaffekoppar eller liknande små formar. Ställ i kylan tills det stelnar.

Solveigs citronsaft

Solveig är fyrbarnsmamma och då blir köpesaften en rätt stor post i inköpen. Den här saften är enkel och billig men håller sig inte så länge, eftersom det inte finns med konserveringsmedel. Men står den kallt så klarar den sig några veckor. God också som vuxendryck eftersom den inte är så söt.

- 4 citroner
- 1 kg socker
- 1/2 påse citron- eller vinsyra
- 2 l vatten

Vattnet kokas upp, citronerna skärs i tunna skivor. Läggess tillsammans med sockret och syran i vattnet, när det är varmt och ta-

gits av spisen. Ska dra en dag eller gärna mer, under omrörning då och då. Sedan silas citronskalarna bort och saften hälls på flaskor. Späds som vanlig saft.

Filmjölsbullar

Receptet kom till en dag på landet när det varken fanns bröd eller bakingredienser. Det bygger ursprungligen på en kemisk formel om hur basiska ämnen och syra påverkar varandra.

- 4 dl vetemjöl
- 3 tsk bakpulver/bikarbonat/ fruktsalt
- salt
- (kummin)
- 2 dl fil/surmjolk, gräddfil eller sur mjölk
- 1 msk olja/smör

Blanda de torra ingredienserna väl. Rör ned vätskan. Klicka ut smeten på en plåt och grädda ca 10 min i 225°. Ät dom helst alldeles nybakta och varma.

VI Lenin
Om kvinnans
frigörelse 12: 50
Matthis/Vestbro
Kvinnokamp 17: 50

gidlunds

Kl. 8.30 torsdagen den 22 februari startar

årets stora BOKREA

Massor av böcker inom alla områden!

Öppettider: 22/2 8.30—19.00; 23/2 9.00—19.00; 24/2 9.00—16.00;
söndag 25/2 13.00—17.00; 26/2 9.00—19.00.

kulturcirkeln

Sveavägen 41 (ABF-huset),
Stockholm
Tel. 20 08 47 eller vx 20 50 80

Valborg Svensson 70 år

Valborg Svensson har just fyllt 70 år. I Vi människor är det svårt att passa in födelsedagshyllningarna, antingen blir det för tidigt eller för sent. Men strunt i det, som vårt födelsedagsbarn brukar säga, viktigast är att vi får uttrycka något av den tacksamhet vi känner mot Valborg för det stora och betydelsefulla arbete hon ägnat vårt förbund. Valborg är den som håller oss samman, som känner oss alla personligen, som till och med vet namnen på våra prenumeranter.

Valborg föddes i Huskvarna, där hennes far arbetade som gjutare i vapenfabriken. Hennes mor

dog när Valborg bara var 7 år. Hon har inte haft någon lätt barndom och man kan undra varifrån hennes djupa livsglädje och varma trygghet stammar.

15 år gammal startade Valborg som yrkeskvinna. Hon fick plats i Jönköping som hembiträde, den vanliga utvägen för flickorna från arbetare och bondehem på den tiden. — Av närmast en slump hamnade hon på ett möte ordnat av kommunistiska kvinnor och det tände direkt, det var hennes problem som behandlades. — Hon var annars inte främmande för politik, hon hade flera nära släktingar som var kommunister.

Strax före hon fyllt 17 år gick hon in i kommunistiska ungdomsförbundet. 1928 flyttade hon till Stockholm, där han snart kom att samarbeta med Gerda Linderot och snabbt blev känd och erkänd.

Åren 1930—33 vistades Valborg i Sovjetunionen. Det var under första femårsplanens år, livet var materiellt sett besvärligt, men vilken stämning av framtidsoptimism och drömmar var det inte! Valborg lärde känna många sovjetkamrater — inte minst konstnärer och de är alltjämt hennes vänner. Hon fick bättre kontakter med ryssar än de flesta moskvasvenskar.

1933 kom hon hem till arbetslöshetens Sverige med dess tristess och fattigdom. Visst hade det varit fattigt i Sovjet, men det var en fattigdom som delades av alla

och framför allt — där byggde man socialismen.

Valborg tillhörde kommunistiska partiets centralkommitté från 1933 med ett mellanspel i Norge 1936—38. Hon blev redaktör för Arbetarkvinnornas tidning och medlem av Ny Dags redaktion. Hon är en utmärkt journalist, inte minst som kåsör.

I 20 år, 1942—62, satt Valborg i Stockholms stadsfullmäktige, där hon med energi och kunnskap kämpade för de svaga och undanträngda. Hon var medlem av barnavårdsnämnden och socialnämnden och var med i den nykterhetskommitté som avskaffade motboken.

Under krigsåren blev hon aktiv i SKV. Tillsammans med Gerda Linderot drev hon den stora insamlingen för Leningrads barn. Otaliga möten har hon organiserat och lett. Hur många fina och inspirerande tal har hon inte hållit.

Hon talar med både hjärta och hjärna utan att någonsin bli sentimentalt, man blir alltid förvåntansfull när Valborg närmar sig talarstolen. Nu är det Vietnam som hon framför allt kämpar för och ger sin kraft.

Kära Valborg! SKV tackar dig varmare än vad ord kan uttrycka för din stora ledande insats i vårt förbund och önskar dig — och oss — många år av gemenskap, arbete, glädje och framgång.

E. P.

"Den 51-procentiga minoriteten"

Under den parollen har Fredrika Bremerförbundet startat en kampanj för fler kvinnor i politiken. I kampanjen ingår bl a detta och tre andra vykort, som lämpligen kan användas när man korresponderar med sina förtroendevalda och andra. Men vi vill inte bara ha fler och många kvinnor i politiken, vi vill också, och framför allt, ha kvinnor som representerar våra intressen. Fler kvinnor i politiken är ingen opolitisk fråga. Vilka "fler kvinnor" vill vi ha? Fler moderater? Eller fler socialister (inkl. manliga)?

JAG HAR INGET EMOT
KVINNOR I POLITIKEN
BARA DE INTE ÄR
KLYFTIGARE ÄN JAG
SJÄLV, MEN OFTA NOG
VISAR DE DYLIKA
TENDENSER.

För Vietnams kvinnor och barn

Tack, alla trofasta givare, för era bidrag! Ni skall veta att de, för att ta ett exempel, gjort det möjligt för oss att på ett år — från dec. 1971 till dec. 1972 — överlämna 85.000 kr till våra vänner i PRR och DRV. Av den summan hade 5.000 kr kommit in genom försäljning av vietnammärken och tygblommor. Vad vår solidaritet betyder för dem som kämpar den hårda, bittra kampen för sitt lands frihet och oberoende har vi fått mottaga många bevis på. Det senaste var ett brev vi fick i november från vår vän NGUYEN THI BINH, PRR:s utrikesminister och dess chefsförhandlare i Paris. Hon skrev bl. a.:

"Jag vill gärna betyga min uppriktiga tacksamhet för de talrika bevis på djup sympati och fast stöd som ni visat vårt folk i dess kamp för självständighet och frihet. Er solidaritet och vänskap har gripit oss djupt och betyder oändligt mycket för hela vårt folk men framför allt för våra systrar, hustrur och mödrarna, för vilka de är en källa till stor uppmuntran..."

Kära systrar, vi vädar till er att tillsammans med opinionen i Sverige och världen intensifiera stödet till vårt folk i dess kamp. Utöva press på Nixon att han utan dröjsmål skall underteckna fredsavtalet så att vi får till stånd ett fullt upphör, ett slut på det vietnamesiska folkets, kvinnornas och barnens martyrium och äntligen fred åt vårt folk..."

I dag, den 23 jan. — när detta skrivs — kommer ryktena om att ett stillständsavtal när som helst kan undertecknas. Hur det än går och vad ett sådant avtal än kan komma att innebära, en sak är säker: Vietnams folk kommer att behöva vår solidaritet länge, länge ännu. Vi fortsätter alltså oförtrutet med vår insamling och ber er alla hjälpa till. Och, vänner, en sak kan ni vara heligt övertygade om: *av vår insamling kommer inte ett öre att gå till Saigon.*

Och nu till redovisningen.

Transport	217.365: 69	Elwie Wranglén, Danderyd	200: —	I. Lindahl, Sv. Ambassaden, Oslo	30: —
Gm Mia Emsheimer, Stockholm		Hans Lidman, Edsbyn	10: —	Eva Moberg, Stockholm	30: —
bössinsamling	2.410: —	Leon Rappaport, Hågersten	10: —	O. Carlsson, Sollentuna	10: —
Anny Ohman, Porjus	150: —	Ester-Louise Gard-Hagström,		Agneta Pleijel, Stockholm	100: —
Hildur Lönnström, Porjus	200: —	Akersberga	50: —	Arvid Rudling, Djursholm	25: —
Gustaf Fröbom, Porjus	200: —	Anna-Lisa Kälvesten, Stockholm	50: —	Hilmer Linderholm, Kopparberg	20: —
Anna Pettersson, Avesta	30: —	Ing-Marie Eriksson-Sabbadiui,		Karl E. Birnbaum, Stockholm	25: —
K. Lundmark, Stockholm	30: —	Händen	10: —	Ingeborg Eriksson, Saltsjöbaden	50: —
Gösta Pettersson, Kimstad	500: —	I. o. L. Sandberg, Karlstad	50: —	Walter Björk, Örebro	75: —
Kooperativa Kvinnogillet, Porjus	100: —	Stig Malmberg, Farsta	25: —	Maj-Britt Johansson, Gävle	10: —
Årsta SKV-avd., Sthlm	970: —	Bertil Bodén, Sthlm	25: —	S. Key-Aberg, Stockholm	25: —
Luleå SKV-avd.	120: —	Jan Mårtensson, Malmö	25: —	Gunnor Håkansson, Lidingö	20: —
Bjursläts SKV-avd., Göteborg		bernt o. gerd erikson, Bandhagen	10: —	Axel o. Signe Höjer, Vällingby	25: —
Till Andrea Andreens minne	325: —	M. Olsen, Nyland	15: —	Helmer Lång, Viken	20: —
Karlstads SKV-avd., gm Sigrd		Karl Rune Nordkvist, Bollnäs	50: —	Kerstin Sjöstrand, Skärholmen	10: —
Johansson	140: —	Barbro Alving, Stockholm	20: —	Anna Hedén, Vällingby	15: —
Mölnåls SKV-avd.	170: —	Marian Ullén, Farsta	20: —	Karla Gustavsson, Lenhovda	10: —
Centrala SKV-avd., Göteborg	120: —	Johannes Gilby, Stockholm	30: —	Maj-Britt Inghe, Bromma, Till	
Västra SKV-avd., Göteborg	100: —	Marianne Persson, Nyckvarn	15: —	Signe Silléns minne	50: —
Fyrklöversn SKV-avd., Sthlm	55: —	Carol Bejerot, Bromma	25: —	Siri Aschberg, Stockholm	20: —
Anna Johnsen, Bromma, Till		Margareta Eklund, Uppsala	20: —	Gunborg Bergman, Stockholm	25: —
Signe Silléns minne	35: —	Gunhild Anget, Lund	50: —	K. Forsell, Stockholm	30: —
G. Larsson, Stockholm	5: —	Eva Berlin-Wallman, Enskede	10: —	Edith Hübnette, V:a Frölunda	100: —
Iris Leja, Stockholm	20: —	Ann Mari Falk, Stockholm	25: —	Vivan Hell, Luleå	10: —
Gunilla Palmstierna-Weiss, Sthlm	300: —	Blenda Svensson, Malmö	10: —	Pensionärer i Harrioja, Haparanda	45: —
Katarina Persson, Morgongåva	50: —	Hans Granlid, Mariefred	20: —	Irma Holm, Lidingö	50: —
S. Liljegren, Göteborg	10: —	Evertz Arnesson, Älmeboda	25: —	Linnea Eriksson, Kungsör	25: —
Emy Sjögren, Örebro	25: —	Ivan Faludi, Västerås	15: —	Mandis Johnsson, Stockholm	20: —
Viola Olsson, Landvetter	25: —	Einar Norelius, Bjursås	25: —	Siri Pettersson, Kungsör	25: —
Anna Pettersson, Gävle	10: —	D. Lindberg, Stockholm	5: —	Helmi Nordin, Eskilstuna	10: —
Greta Karlsson, Braås	10: —	Ingall Lindgren, Lidingö	10: —	Elsa Holmström, Mölndal	10: —
Hilda Danielsson, Ludvika	20: —	Hans Falk o. Bisse Brovall, Ektorp	20: —	Annie Lindholm, Mölndal	10: —
Ingeborg Helenius, Lidingö	20: —	Ann Marie Peterson	100: —	Lilly Thunberg, Bandhagen	10: —
Britta Holger, Stockholm	25: —	Staffan Skott, Stockholm	50: —	Olga Wikdahl, Kiruna	25: —
Valborg Magnusson, Stockholm	25: —	Thyra Ericson	10: —	Eva Lindqvist, Nacka	72: —
Eva Danielsson, Johanneshov	10: —	Malou Höjer, Stockholm	50: —	Sonja Granberg, Luleå	20: —
Anna Englund, Mora	10: —	Margareta Ekström, Heby	50: —	Dagmar Beckman, Malmö	100: —
Margareta Olsson, Sollefteå	10: —	Allan Edvall, Gustavsberg	100: —	Alice Viklund, Hågersten	50: —
Gulli Mellberg, Hjo	30: —	Agnete Hjort, Uppsala	25: —	Gunhild Eklund, Luleå	20: —
Ingerd Kruse, Stockholm	15: —	Margaretha Hernlund, Stockholm	25: —	Gunborg Kihlman, Hågersten, Till	
Ester Wahlund, Stockholm	25: —	T. Thyselius, Järsjö	10: —	minne av min syster Linnea Lindell	50: —
Johan Grönberg, Stockholm	10: —	Ragnar Mattson, Täby	25: —	Hjalmar Lindzén, Sundbyberg	25: —
Lambert Engband, Ånge	100: —	Rut Hillarp, Johanneshov	50: —	Ulla-Britt o. Tord Duroj, Solna	25: —
Anna Medin, Göteborg	25: —	Eva Alexandersson, Rimbo	50: —	Lilly Pettersson, Halmstad	50: —
Ella Eriksson, Stockholm	25: —	G. Lilja, Långsjö	10: —	Rut Hallongren, Halmstad	10: —
Bitti Rapp, Karlstad	10: —	Irma Nordvang, Stockholm	100: —	Anna-Lisa Bringfeldt, Lindome	50: —
Beda Kallenberg, Luleå	50: —	Göran Palm, Stockholm	50: —	Hilma Öberg, Johanneshov	25: —
Gunhild Johansson, Mölndal	70: —	Arne Lundgren, Göteborg	50: —	Anders Grönberg, Båtskärsnäs	100: —
Agneta Cloarec, Bromma	20: —	G. Ambjörnsson, Stockholm	25: —	Inga Nelson, Stockholm	15: —
Linnea Elfröm, Bromma	20: —	Sun Axelsson-Piper, Stockholm	20: —	Carla Rasmussen, Norrköping	10: —
Rut Westerberg, Leksand	20: —	Sivar Arnér, Stockholm	100: —	Ragnhild Lundén, Avesta	20: —
Elisabet Skagerberg, Täby	10: —	Sigfrid Leander, Stockholm	10: —	Svea Söderman, Johanneshov	25: —
Maja Bolling, Göteborg	50: —	Familjen Klintberg, Lidingö	50: —	Gerda Andersson, Johanneshov	30: —
Anita Johansson, Lund	5: —	Anne Wahlgren, Österbymo	50: —	Dora Thenggren, Partille	50: —
Signe Söderholm, Gunnarsbyn	25: —	Olle Vejde, Eksjö	25: —	Märta o. C. H. Hermansson,	
Sällskapet Sverige—Sovjetunionen,		Gisela Arnmark, Alvesta	10: —	Stockholm	100: —
Till Maxim Stempels minne	100: —	B. Andersson, Alingsås	15: —	Ingrid Ask, Malmö	25: —
				Siv Marklund, Piteå	50: —
				Ragnhild Unander, Kiruna	25: —
				Gerda Lundin, Stockholm	25: —
				Eva Karlsson, Halmstad	15: —
				Vily o. Tor Nordstrand, Porjus	50: —
				Sign. "Isi", Göteborg	50: —
				Greta Englund, Skärholmen	50: —
				Siri Aldrin, Piteå	100: —
				Ruth Ettliger, Stockholm	15: —
				Lisa Wiström, Hallstahammar	50: —
				Thea Lindahl, Karlsborgsverken	10: —
				Elin Bengtsson, Halmstad	15: —
				Ingerd o. Arne Stubelius, Göteborg	100: —
				Greta o. Bengt Segerson, Göteborg	100: —
				Nanny Forsman, Stockholm	20: —
				Elly Francke, Göteborg	50: —
				Margareta Varenius, Göteborg	100: —
				Wendla Broström, Södertälje	15: —
				Jane Sandkvist, Malmö	10: —
				Anna-Stina Lindberg, Helsingborg	25: —
				Ann-Mari Heyman, Stockholm	100: —
				Carola Birgersson, Huskvarna	10: —
				Hanna Bergemar, Ambjörby	10: —
				Birgit o. Erik Vinnå, Johanneshov	
				Till Gunnar Svantessons minne	30: —
				Elin Bengtsson, Halmstad	100: —
				Brita Johansson, Halmstad	50: —
				Anna-Lisa Lundkvist, Kumla	100: —
				Ann-Mari Storck, Solna	100: —
				Märtha Wallberg, V:a Frölunda	10: —
				Edith Sundström, Karlsborg, Till	
				Andrea Andreens minne	10: —
				Lena Hult, Lidingö	10: —
				Emma Berg, Munksund	10: —
				Emilia Sundberg, Porjus	30: —
				Ellen Eriksson, Ambjörby	10: —
				Karl Eriksson, Ambjörby	10: —
				Birgit Nilsson, Stöllet	10: —
				Bertha o. Per Svensson, Markaryd	100: —
				Influtit gm försäljning av	
				vietnammärken	6.235: 50
				Kronor	235.768: 10

INTERNATIONELLA
SOCIALISTISKA
KVINNODAGEN

8

MARS'
HISTORIA

1857 USA
TEXTILARBETERS
DEMONSTRERAR

JANSSON BARBRÖ
LANDALABERGEN 7
411 29 GÖTEBORG

38
L-RYSK
'INNO-
INGRESS

